

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Раскид уговора о међународној продаји
робе у режиму Бечке конвенције**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Предраг Цветковић

Студент:

Ана Петровић
М 024/16-О

Ниш, 2018

Садржај

Увод	4
I МЕЂУНАРОДНА ПРОДАЈА РОБЕ	6
1. Уговор о међународној продаји робе у режиму Конвенције о уговорима о међународној продаји робе (Бечка конвенција)	6
2. Битна повреда уговора.....	8
2.1. Критеријум квалификоване штете.....	10
2.2. Критеријум предвидљивости.....	11
2.3. Правно дејство битне повреде уговора	13
II РАСКИД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ	14
1. Право купца на раскид уговора	14
1.1. Неизвршење испоруке.....	16
1.1.1. Неизвршење испоруке као битна повреда уговора	16
1.1.2. Неизвршење испоруке у накнадном року као основ за раскид уговора	17
1.2. Испорука несаобразне робе	19
1.3. Правни недостаци робе	22
1.4. Предаја несаобразних докумената	23
1.5. Повреда других обавеза која суштински лишава купца онога што је оправдано очекивао од уговора	23
1.6. Делимично неизвршење.....	24
2. Право продавца на раскид.....	25
2.1. Неиспуњење обавезе које има карактер битне повреде уговора.....	26
2.1.1. Неизвршење обавезе плаћања цене	27
2.1.2. Непреузимање испоруке	27
2.1.3. Неиспуњење осталих обавеза	28
2.2. Неизвршење обавезе исплате цене или преузимања испоруке у накнадном року.....	28
3. Раскид уговора пре истека рока.....	29
3.1. Будућа битна повреда уговора.....	30
3.2. Непостојање намере за извршење уговора.....	33
4. Раскид уговора са узастопним испорукама	34
4.1. Раскид уговора у односу на једну испоруку.....	35
4.2. Раскид уговора у односу на будуће испоруке.....	35
4.3. Раскид уговора у односу на већ извршене испоруке	37
5. Општа правила о раскиду уговора	37

5.1. Изјава о раскиду.....	38
5.2. Рок за давање изјаве о раскиду.....	40
5.3. Правна дејства раскида уговора	42
5.4. Однос права на раскид и права на накнаду штете.....	44
Закључак	46
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	48
ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ.....	49
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	51
ABSTRACT.....	51
БИОГРАФИЈА	53

Увод

Уговор, као израз сагласности воља уговорних страна, представља извор права и обавеза за уговорне стране. У основи сваког синалагматичког уговора је узајамност у обавезивању, те ће једна страна уговорница преузети на себе одређене обавезе и пристати на уговор једино под условом да се и друга страна обавезе да ће извршити своју обавезу. На тај начин успоставља се однос једнакости и узајамности између уговорних страна, с обзиром на то да обавеза једне стране, по правилу, представља еквивалент обавези друге стране.

Међутим, у случају неиспуњења уговорне обавезе долази до нарушавања успостављеног односа једнакости између њих, које може бити таквог карактера да другу уговорну страну лишава сврхе коју је оправдано очекивала да оствари закљученим уговором, те да у том смислу, она више нема интереса да одржи уговор на снази. У таквој ситуацији савесној страни признаје се оправдани интерес да раскине уговор ради ослобођења од испуњења сопствене уговорне обавезе или, уколико је обавезу испунила, повраћаја онога што је по том уговору дала или учинила, као и остварења других права која јој припадају по основу повреде уговора.

Раскид уговора представља крајње правно средство које служи за заштиту савесне уговорне стране у случају да је друга уговорна страна извршила повреду уговора. Његово основно дејство огледа се у томе да уговорне стране више нису обавезане уговором, дакле ослобађају се од извршења својих уговорних обавеза, изузев евентуалне обавезе накнаде штете и могућности реституције извршеног (испорученог односно исплаћеног) на име испуњења уговора.

С обзиром на правне последице раскида уговора, ово правно средство лимитирано је низом услова и правила којима су уговорне стране ограничене у његовом коришћењу, а све зарад остварења циља закључења уговора и спречавања евентуалних злоупотреба.

Предмет изучавања у овом раду биће управо институт раскида и то код уговора о продаји робе са елементом иностраности, као основног посла међународног пословног права чији је значај за развој економских односа сваке земље са иностранством неспоран. Наиме, савремени пословни односи између припадника различитих земаља превасходно се одвијају путем уговора о продаји робе, те се исти јавља као најзначајнији инструмент за регулисање међународних односа без кога се исти не би могли развијати. Институт раскида код уговора о међународној продаји биће проучаван са аспекта Конвенције о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године, која представља најзначајнији извор међународног права у области купопродаје.

Дакле, у овом раду проучаваће се одредбе Конвенције које регулишу право уговорних страна на раскид уговора, услове и процедуру за његову примену. Такође, предмет овог рада биће и проучавање посебних правила о раскиду уговора која су Конвенцијом прописана у погледу уговора са узастопним испорукама, као и у случају повреде обавезе пре доспећа обавезе друге уговорне стране (раскид уговора пре доспећа). Међутим, ради подробног упознавања и разумевања института раскида у режиму Бечке конвенције, неопходно је претходно се упознати са институтом битне повреде уговора, који Конвенција предвиђа као предуслов за раскид уговора.

Стога, у првом делу рада проучаваће се појам уговора о међународној продаји робе и његова основна обележја са аспекта Бечке конвенције, као и институт битне повреде уговора, као један од најзначајнијих решења Конвенције у погледу регулисања института раскида. У другом делу рада предмет проучавања биће одредбе Конвенције које регулишу право уговорних страна, и купца и продавца, на раскид уговора о међународној продаји робе, правила процедуре раскида уговора као и посебна правила Конвенције која се односе на раскид уговора и пре доспелости обавезе друге уговорне стране, и раскид код уговора са узастопним испорукама.

Такође, овим радом указаће се и на спорове који се воде пред судовима и арбитражама држава чланица, и њихове одлуке у области утврђивања права на раскид уговора, а у циљу сагледавања ефикасности решења Конвенције у пракси и једнообразности њихове примене.

I МЕЂУНАРОДНА ПРОДАЈА РОБЕ

1. Уговор о међународној продаји робе у режиму Конвенције о уговорима о међународној продаји робе (Бечка конвенција)

Међународна трговина представља размену економских добара између различитих земаља. Она се, пре свега, одвија путем уговора о продаји робе који представља инструмент замене ствари за новац, и сходно томе инструмент реализације увоза и извоза, те се може рећи да се ради о централном и најважнијем уговору о промету добара, како у домаћем тако и у спољнотрговинском промету.¹ Овим уговором се, са једне стране, реализује промет добара између различитих земаља, а са друге стране, уређују односи између субјеката на међународном тржишту, те он несумњиво истовремено представља основни посао међународног пословног права и правни инструмент регулисања непосредних правних односа између продавца и купца.²

У погледу дефинисања појма и предмета уговора о међународној продаји, процедуре закључења, као и одговорности уговорних страна у случају повреде уговора, постојала је различита регулатива међу државама која је стварала потешкоће и кочила развој економских односа између земаља. Стога је настала потреба за униформисањем правила у области међународне продаје, и стварањем извора права који ће на јединствен и једнообразан начин регулисати ову област и својом широком примени међу државама омогућити несметано одвијање међународних економских односа. У том смислу, од стране Комисије УН за међународно трговинско право (UNCITRAL) израђен је нацрт Конвенције о уговорима о међународној продаји робе који је усвојен на Дипломатској Конференцији одржаној у Бечу 1980. године, а сама Конвенција је ступила на снагу 1988. године након ратификације од стране једанаест земаља.³

Конвенцију је до сада ратификовало 116 земаља⁴, што указује на њен успех и остварење жељеног циља униформности. Својим карактером *ius conventiones* који јој даје наднационални карактер и примат у примени над домаћим правом земаља потписница, Конвенција је постала позитиван пример без преседана у историји унификације и хармонизације међународног трговинског права⁵, те и најзначајнији извор права у области међународне продаје.

До дефиниције уговора о међународној продаји може се доћи путем критеријума које нуди теорија и оних који су садржани у изворима међународног права.

¹ А. Ћирић, П. Цветковић, *Међународно трговинско право, стручни есеји*, Ниш, 2001, стр. 186.

² А. Ћирић, Р. Ђуровић, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2005, стр. 46.

³ СФРЈ је једна од једанаест земаља које су својом ратификацијом омогућиле ступање Конвенције на снагу.

⁴ Податак преузет са:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Be%C4%8Dka_konvencija_o_pravu_me%C4%91unarnodnih_ugovora.

⁵ А. Ћирић, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2018, стр. 94.

У погледу одређивања појма уговора о међународној продаји робе, у теорији постоји три критеријума:

- **Субјективни:** који полази од националности уговорних страна и предвиђа да ће се уговор о продаји сматрати међународним уколико су уговорне стране под различитим јурисдикцијама;
- **Објективни:** који полази од трансфера робе на територијама различитих држава, те ће се према овом критеријуму уговор о продаји сматрати међународним уколико је извршен трансфер робе са територије једне државе на територију друге државе;
- **Мешовити:** који захтева кумулацију субјективног критеријума са једним од три алтернативно постављена објективна услова:
 - да из уговора произилази да се у часу његовог закључења ствар превози или да ће бити превезена са територије једне државе на територију неке друге државе;
 - да радње које сачињавају понуду и прихватање буду извршене на територијама различитих држава;
 - да испорука ствари буде извршена на територији неке друге државе, а не оне где су биле извршене радње које сачињавају понуду и прихватање понуде.⁶

Предмет овог дела рада биће сагледавање појма и основних карактеристика уговора који су прихваћени у Бечкој конвенцији, будући да ће и сви институти који су предмет проучавања овог рада бити сагледавани са њеног аспекта.

Конвенција је прихватила *субјективни критеријум*⁷ одређивања **појма међународне продаје**.⁸ Њена правила се примењују на уговоре о продаји између страна са седиштем на територијама различитих држава ако су:

1. те државе потписнице Конвенције или
2. када правила међународног приватног права упућују на примену правила једне од потписница Конвенције.^{9 10}

У погледу **битних елемената** уговора о међународној продаји, међу изворима права међународне продаје постоји различита регулатива, али посматрано са аспекта Бечке конвенције, као извора права који најпотпуније регулише ову област, утврђује се да она прописује два битна елемента уговора о продаји¹¹ и то *предмет*¹² и *цену*¹³ уговора, притом остављајући могућност уговорним странама да и другим елементима уговора дају карактер

⁶ *Ibid*, стр. 88.

⁷ Усвајање субјективног критеријума приликом одређивања појма уговора о међународној продаји робе у функцији је успостављања широког круга држава које прихватају Конвенцију.

⁸ А. Ђирић, *op. cit*, стр. 89.

⁹ Члан 1. став 1. Конвенције.

¹⁰ Чланом 95 Конвенције прописује се да свака држава уговорница може, приликом депоновања инструмената ратификације, прихватања, одобравања или приступања, изјавити да се не сматра обавезном одредбама тачке (б) става 1. члана 1. Бечке конвенције.

¹¹ Чланом 14 Конвенције између осталог прописано је „*предлог за закључење уговора је довољно одређен ако означава робу и изричито или прећутно утврђује количину и цену или садржи елементе за њихово утврђивање.*“

¹² Предмет уговора је телесна покретна ствар детерминисана врстом, количином и квалитетом.

¹³ Конвенција чланом 55. предвиђа могућност да уговор буде пуноважан и онда када није изричито уговорена цена робе. Ово питање изазива велике дилеме у пракси услед „контрадикторног“ решења Конвенције.

суштинског за остварење сврхе уговора (нпр. року испоруке).

Закључењем уговора о међународној продаји робе настају **права и обавезе** уговорних страна. Оне имају дужност да преузете обавезе испуњавају у складу са уговореним условима, сходно начелу савесности и поштења. Конвенцијом су прописане:

- **обавезе продавца**¹⁴ да испоручи робу, преда документе који се односе на робу и пренесе својину на роби¹⁵, и
- **обавезе купца**¹⁶ да плати цену и прими испоруку робе.

Наведене обавезе јесу основне обавезе уговорних страна код уговора о међународној продаји, с тим што оне могу предвидети уговором и неке друге обавезе споредног карактера (за продавца су то најчешће обавезе осигурања робе и обезбеђења транспорта, а за купца отварање акредитива или акцептирање менице).

За разматрање питања постојања битне повреде уговора, односно права уговорних страна на раскид, битно је нагласити да Конвенција не прави разлику у погледу врсте обавеза чија повреда може конституисати право на раскид уговорних страна. Дакле, повреда сваке обавезе, било да је реч о основној или споредној обавези, може засновати битну повреду уговора која представља предуслов за раскид уговора, и дати могућност оштећеној уговорној страни да одустане од уговора, јер њиме више она не остварује сврху коју је желела постићи његовим закључењем.

2. Битна повреда уговора

Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе усвојила је институт битне повреде уговора (*fundamental breach, contravention essentielle*) као основни услов за оцену права уговорних страна на раскид уговора. Дефиниција појма битне повреде уговора садржана је у члану 25 Конвенције који прописује „*Повреда уговора коју чини једна уговорна страна сматраће се битном уколико се њоме проузрокује таква штета другој страни да је суштински лишава оног што је оправдано очекивала од уговора, изузев ако такву последицу није предвидела страна која чини повреду уговора нити би је предвидело разумно лице истих својстава у истим околностима*“.

Наведеним решењем, односно прописивањем права уговорних страна на раскид уговора једино уколико је извршена битна повреда уговора, може се закључити да је Конвенцијом институт битне повреде уговора предвиђен као *conditio sine qua non* за раскид уговора о међународној продаји робе.

Постојање овог института указује на то да се одредбама Бечке конвенције не сматра подобним за раскид уговора свако неизвршење обавезе, односно несаобразно извршење, већ само оно које је таквог карактера да лишава савесну страну интереса који је настојала да оствари приликом закључења уговора.

¹⁴ Члан 30 Конвенције.

¹⁵ Конвенцијом питање преласка права својине није уређено, те се уређује путем меродавног националног права.

¹⁶ Члан 53 Конвенције.

Институт битне повреде уговора представља компромисно решење наспрам решења у *common law* и *civil law* систему у области раскида уговора. Често се повезује са енглеском доктрином битне повреде уговора, „*fundamental breach*“¹⁷, која је настала пре увођења у Конвенцију појма битне повреде уговора дефинисане на начин ближе одређеним чланом 25 Конвенције. Међутим, сличност између ова два института је претежно терминолошке природе, те се енглеска концепција битне повреде често назива „лажним претходником“ појма битне повреде уговора у Бечкој конвенцији.¹⁸

Конвенцијом је, са друге стране, појам битне повреде уговора поједностављен и објективизиран у односу на Хашки једнообразни закон¹⁹, међутим правници континенталног правног система су управо приговарали овако одређеном појму битне повреде уговора јер су стандарди уз помоћ којих се настојало да се поједностави овај институт непознати њиховом праву.²⁰

Из дефиниције појма битне повреде уговора може се уочити да се овај институт састоји из два дела. Први део дефиниције односи се на оштећену страну и упућује на неопходност постојања штете која је таквог карактера да суштински лишава другу уговорну страну оног што је оправдано очекивала од уговора, док је други део посвећен страни која је учинила повреду предвиђајући могућност да спречи евентуални раскид уговора уколико докаже да такву последицу није могло предвидети ни разумно лице истих својстава у истим околностима.

Са наведеног, могу се уочити два критеријума који представљају суштинске елементе постојања појма битне повреде уговора о међународној продаји робе, а то су **критеријум квалификоване штете** и **критеријум предвидљивости**. Притом, тумачењем одредби члана 25 Конвенције може се закључити да једино *detriment*, односно критеријум квалификоване (суштинске) штете одређује појам битне повреде уговора, а да критеријум предвидљивости служи да страну која је извршила битну повреду уговора ослободи од одговорности за учињену повреду.²¹

Приликом процеса утврђивања да ли се одређена повреда уговора може подвести под битну повреду најпре се полази од *субјективног критеријума* (*критеријум квалификоване*

¹⁷ У енглеском праву ова концепција се примењивала у оквиру питања одређења правног дејства ослобађајућих клаузула у случају битне повреде уговора и њен циљ био је да клаузула којом се продавац ослобађа од одговорности за недостатке робе не производи правно дејство у случају битне повреде (*condition*) уговора извршене од стране продавца. Види: Ј. Перовић, *Битна повреда уговора, међународна продаја робе*, Београд, 2004, стр. 123-124.

¹⁸ Ј. Перовић, *Битна повреда уговора, међународна продаја робе*, Београд, 2004, стр. 125.

¹⁹ Конвенцијом су уведени стандарди разумног рока, разумног обавештења, разумних околности, разумних мера, такође је појам суштинске штете промењен желећи да се новим појмом обухвате и сва штетна дејства која оштећена страна трпи.

²⁰ Ј. Вилус, *Шта југословенски извозник и увозник мора да зна у вези са Бечком конвенцијом*, Београд, 1985, стр. 22.

²¹ R. Koch (1997), *The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*, Thesis McGill, pp. 264. Види: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch-48.html>.

штете), тј. утврђује се значај интереса који је уговорна страна у немогућности да оствари неизвршењем обавезе, као и постојање штете коју трпи услед незвршења. Уколико је присутан субјективни критеријум, сагледава се *објективни критеријум*, који је испуњен уколико се утврди да је уговорна страна која је извршила повреду могла да предвиди последицу неизвршења, или је пак то могло учинити разумно лице истих својстава у истим околностима.²²

2.1. Критеријум квалификоване штете

Први неопходни елемент за постојање појма битне повреде уговора је да је „*штета таква да суштински лишава другу страну онога што је оправдано очекивала од уговора (detriment)*“.²³

Постојање битне повреде уговора захтева да оштећена уговорна страна претрпи *детримент* који је суштински лишава онога што је оправдано очекивала од уговора.²⁴ Под детриментом се подразумевају све (постојеће и будуће) негативне последице повреде²⁵, те овај појам обухвата стварну повреду, губитак, материјалну штету и штету насталу онемогућавањем или смањивањем других активности оштећене стране.²⁶

Суштинско лишавање мора бити такве природе да оштећена уговорна страна изгуби интерес за испуњењем уговора, односно такво да се оштећена уговорна страна не може обештетити другим правним средством које има на располагању. Дакле, штета која настаје за уговорну страну повредом уговора мора бити таквог карактера да она не може остварити циљ закључења уговора, услед чега нема даљи интерес да одржи уговор на снази јер је извршење за њу изгубило вредност. Наведено решење је у складу са основним принципом Бечке конвенције, према коме у случају битне повреде уговора, раскид уговора је средство *ultima ratio*.

Одлучујући критеријум за постојање квалификоване штете јесте *значај интереса* који су уговор и конкретна повређена обавеза имали за оштећену уговорну страну, а који се утврђује у сваком конкретном случају. О значају обавеза и самог уговора за стране може се сазнати на основу одредби самог уговора, из дотадашње праксе пословања, преговора и обичаја, али је свакако за уговорне стране најсигурније да своју вољу концизно изразе у уговору и на тај начин тачно одреде значај који конкретне обавезе имају за њих.

²² Ј. Перовић (2017), *Међународно привредно право*, Београд, стр 307.

²³ Термин усвојен у енглеском тексту Конвенције који је шири од појма стварне штете и обухвата све негативне последице повреде. *Detriment* представља нови термин, који није уобичајен у међународним актима и треба га широко тумачити, независно од института у домаћем праву. Види: Ј. Перовић, *op.cit*, 2004, стр. 132.

²⁴ А. Спаић (2009), *Остваривање униформности у примјени права међународне продаје робена примјеру битне повреде уговора према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе*, Докторски рад, Подгорица, стр. 68.

²⁵ F. Ferrari (2005/2006), *Fundamental Breach of Contract Under the UN Sales Convention: 25 Years of Article 25 CISG*, Journal of Law and Commerce Journal of Law and Commerce, pp. 494. Види: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ferrari14.html>.

²⁶ А. Спаић, *op. cit*, стр. 68.

Такав вид штете може настати повредом неке од уговорних обавеза страна и то најчешће у случају несаобразности робе и доцње у испоруци, када је реч о повреди обавезе од стране продавца, и неизвршењу обавезе плаћања цене и преузимања испоруке када је реч о купцу.

У судској пракси, у спору под називом *Clothing Case*, вођеном између немачког продавца и швајцарског купца, *the Landshut District Court* заузео је став да је купац претрпео суштинску штету јер се испоручена роба скупила за 10-15 % после прања, што је довело до тога да су муштерије купцу вратиле купљену робу или више нису куповале код њега.

Наиме, швајцарски купац и немачки продавац закључили су уговор о продаји спортске гардеробе, а како продавац није испоручио робу у року прецизираном уговором, купац је одредио додатни рок за извршење. Продавац је испоручио робу у накнадно одређеном року, међутим, испоручена роба није била саобразна уговору, а несаобразност се огледала у томе што је део испоручене гардеробе био погрешне боје, као и у томе што се роба после прања скупљала. По основу тога је купац раскинуо уговор, захтевајући од продавца повраћај купопродајне цене и преузимање робе. Како продавац није поступио по купчевом захтеву, купац је подигао тужбу. Суд је заузео став да је купац имао право да изјави да раскида уговор, јер су, услед несаобразности испоручене робе купчеве муштерије исказале незадовољство а неколицина је одбила даљу сарадњу, те да је продавац испоруком несаобразне робе начинио битну повреду уговора и лишио купца онога што је оправдано очекивао од уговора.²⁷

2.2. Критеријум предвидљивости

Уколико једна уговорна страна изврши повреду уговора која суштински лишава другу уговорну страну онога што је оправдано очекивала од уговора, повреда уговора не квалификује се као битна ако „*такву последицу није предвидела страна која чини повреду уговора нити би је предвидело разумно лице истих својстава у истим околностима*“.²⁸

Критеријум предвидљивости штете уведен је ради заштите интереса стране која је учинила повреду уговора тако што јој се омогућава да избегне правне последице битне повреде уговора уколико се утврди да штету није могла да предвиди, као и да то није могло учинити разумно лице истих својстава у истим околностима. Одсуство предвидљивости штете, дакле, представља основ за ослобођење стране која чини повреду и преклутира могућност раскида уговора.²⁹

Тумачењем члана 25 Конвенције може се закључити да се у погледу оцене предвидљивости штете јављају два критеријума: *субјективни*, када се процена могућности предвидљивости штете врши са аспекта уговорне стране која је извршила повреду, и *објективни*, када се иста могућност цени помоћу стандарда „разумног лица“.

²⁷ Case 54 O 644/94, *Sport Clothing Case*, Germany, (5. april 1995), приступ дана 10.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950405g1.htm>.

²⁸ Члан 25 Конвенције.

²⁹ Ј. Перовић, (2004), *op. cit.*, стр. 153.

Утврђивање предвидљивости штете врши се у сваком конкретном случају. У ситуацији када су уговорне стране јасно изразиле своју вољу и самим тим, недвосмислено указале на заједничку намеру приликом закључења уговора у погледу својих очекивања, позивање уговорне стране која чини повреду на непознавање значаја који је повређена обавеза имала за другу уговорну страну остаће без дејства јер он несумњиво произилази из изричитих уговорних одредби. Са друге стране, позивање уговорне стране на непознавање значаја обавезе у питању у ситуацијама када уговорне стране нису изричито предвиделе у уговору значај одређене обавезе, односно њеног извршења, а он ипак несумњиво произилази из других околности (преговора и праксе између страна итд), биће такође ирелевантно, јер се он лако може сазнати и доказати.

Свакако, и у ситуацији када уговорној страни која је извршила повреду није био познат значај повређене обавезе њено субјективно схватање неће бити довољно да одложи раскид уговора, услед постојања стандарда „разумног лица“, односно чињенице да је такву штету могло предвидети разумно лице истих својстава у истим околностима.

Наиме, значај критеријума предвидљивости долази до изражаја у ситуацијама када уговорне стране нису јасно одредиле значај уговорених обавеза, нити он проистиче из природе посла или међусобних преговора, када и настаје потреба за тумачењем уговора тако што ће се „*изјаве и друга понашања једне стране тумачити у складу са њеном намером када је друга страна знала за ту намеру или јој није могла остати непозната*“³⁰. Уколико се овај критеријум не може применити, за тумачење изјаве и понашања уговорних страна примениће се стандард „разумног лица“.

Са наведеног, да би се страна која је учинила повреду могла позвати на „непредвидљивост“ она мора доказати најпре да сама није могла предвидети такву последицу и да је није могло предвидети ни разумно лице истих својстава у истим околностима.³¹

Конвенцијом није дефинисан „моменат предвидљивости“, односно тренутак у коме се захтева знање уговорне стране која чини повреду, или пак разумног лица, за последицу повреде. Међутим, иако постоје одређена неслагања теорије и праксе, већина сматра да се као релевантан узима моменат закључења уговора.³² Сматра се да је дан закључења уговора меродаван из разлога што стране уговорнице приликом закључења уговора претпостављају да ће исти бити извршен сходно постојећим, познатим околностима, или пак, уз нешто измењене околности које су се могле предвидети у тренутку закључења уговора, те се у том тренутку најјасније може увидети циљ који су желеле постићи закључењем уговора, као и значај уговорених обавеза. Супротно, уколико би се као релевантан тренутак узео неки каснији тренутак током његовог извршења (рецимо када купац пре испоруке обавести продавца о потреби за посебном амбалажом робе, која није уговорена), створила би се неизвесност у међусобним уговорним односима страна што би водило правној несигурности.

³⁰ Чл. 8 Конвенције

³¹ Ј. Перовић, (2017), *op. cit.*, стр. 308.

³² F. Ferrari, *op. cit.*, pp. 499.

Терет доказивања да није поседовала знање о наступајућим последицама повреде лежи на уговорној страни која је извршила повреду, те се она може ослободити последица битне повреде уговора иако је извршила такву повреду, уколико докаже да штетне последице повреде није могла да предвиди, нити је то могло учинити разумно лице истих својстава у истим околностима.

Пример из судске праксе који илуструје могућност продавца да се, позивањем на непредвидивост последица штете коју је причинио купцу, ослободи последица које са собом носи битна повреда уговора, јесте један спор пред немачким судом, у коме је заузет став да купац није имао право да раскине уговор, јер непредвидивост последица повреде од стране продавца није конституисала битну повреду уговора.

Наиме, спор је настао тако што се продавац из Италије обавезао да ће купцу из Немачке испоручити ципеле у одређеној географској области ексклузивно. Међутим, исте ципеле биле су и предмет уговора који је продавац закључио са другим трговцем чије је главно пословно седиште било ван области предвиђене уговором са првим купцем, али чије се једно од седишта налазило у тој области. Спор је настао тако што је други купац продао предметне ципеле у овој области, чинећи на тај начин конкуренцију првом купцу. Први купац је изјавио да раскида уговор сходно члану 49 (1) (а) Конвенције, јер продавац није извршио уговорену обавезу ексклузивне испоруке. Продавац је истакао да је тај уговор закључен преко трговинског агента који није знао да други купац има седиште у области резервисаној за првог купца, те да није могао знати да ће повредити своју уговорну обавезу закључењем уговора са другим купцем. Суд је заузео став да ова повреда обавезе продавца нема карактер битне јер продавац није могао да зна где његови купци имају своја седишта а знање трговинског агента о томе није релевантно за одговорност продавца према првом купцу.³³

2.3. Правно дејство битне повреде уговора

Увођењем појма битне повреде уговора Конвенција је, за разлику од континенталног правног система, на јединствени начин регулисала основ за раскид уговора о међународној продаји робе, будући да су уговорне стране овлашћене да раскину уговор једино уколико је испуњен основни предуслов који се огледа у томе да је једна уговорна страна својим понашањем конституисала битну повреду уговора.

Циљ и значај овог института најбоље се могу схватити путем јединственог система санкција Конвенције, нарочито оних санкција чија употреба директно зависи од наступања битне повреде уговора, као што је то случај са захтевом за раскид уговора и захтева за испоруку друге робе у замену.³⁴ Оштећена страна има право да раскине уговор увек када:

³³ Case 3/11 O 3/91, *Shoe case*, Germany, (16. September 1991) приступ дана 12.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910916g1.html>.

³⁴ А. Спаић, *op. cit.*, стр. 73.

- неизвршење обавезе друге стране представља битну повреду уговора;
- делимично неизвршење или несаобразност представљају битну повреду уговора;
- пре истека рока за извршење обавезе буде јасно да ће доћи до битне повреде уговора;
- на основу неизвршења било које обавезе једне стране у односу на било коју узастопну испоруку, друга уговорна страна може основано закључити да ће доћи до битне повреде уговора у односу на будуће испоруке.³⁵

Подела повреда на битне и небитне, једно је од иновативних решења која је Конвенција увела у међународне односе. Међутим оно ствара потешкоће у примени и одређену дозу правне несигурности и неуједначености судске праксе, будући да је уз постојање великог броја стандарда у решењима Конвенције, на судијама и арбитрима да у сваком конкретном случају цене постојање битне повреде уговора, и сходно томе, да ли постоји право уговорних страна на раскид уговора због озбиљне повреде уговорне обавезе. Стога, у пракси постоји велики број случајева различитог тумачења критеријума за оцену постојања битне повреде уговора, а неретко се дешава и да у поступцима са истоветним предметом спора, судови и арбитраже држава потписница Конвенције различито пресуде.

II РАСКИД УГОВОРА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ

1. Право купца на раскид уговора

Конвенција чланом 49 (1) прописује право купца да раскине уговор „ако неизвршење било које обавезе коју продавац има на основу уговора или ове Конвенције представља битну повреду уговора или у случају неиспоруке, ако продавац није испоручио робу у додатном року који му је купац одредио за извршење обавезе или је изјавио да је неће испоручити у тако одређеном року“.

Наведени став члана 49 Конвенције представља опште правило по основу кога је купац овлашћен да раскине уговор због повреде обавезе коју је извршио продавац, и то једино уколико она има карактер битне, из чега се закључује да је раскид уговора, као крајња и најтежа санкција (*ultima ratio*), Конвенцијом прописана само за најтеже повреде уговора, док у случају других, мање озбиљних повреда купац располаже другим правним средствима прописаним Конвенцијом.

Купац је овлашћен да раскине уговор у свим случајевима када неизвршење обавезе представља битну повреду уговора, али и у случају неиспоруке, протеклом додатног рока за извршење који је оставио продавцу, када неиспорука добија карактер битне повреде и изједначава се са свим осталим случајевима повреде уговора када постојање битне повреде уговора представља неопходан услов за његов раскид.

³⁵ Ј. Перовић, *op.cit.*, 2004, стр. 125.

Други део правила Конвенције о праву купца на раскид уговора је техничке природе, и односи се на рокове у којима купац, по пријему испоруке, може изјавити да раскида уговор. *Ratio* увођења рокова за раскид уговора у случају испоруке робе јесте спречавање евентуалне злоупотребе раскида уговора до које може доћи одлагањем изјаве о раскиду уговора од стране купца.³⁶ Настоји се да се омогући продавцу да благовремено, у оквиру разумног рока, буде упознат са намером купца о даљој судбини уговора, а како не би био у недоумици поводом даље судбине уговора и извршења обавеза које има по том основу.

Наиме, чланом 49 (2) Конвенције прописано је да „у случајевима када је продавац испоручио робу, купац губи право да раскине уговор ако то није учинио:

- a. у односу на задоцнелу испоруку, у разумном року рачунајући од тренутка кад је сазнао да је испорука извршена;
- b. у односу на било коју другу повреду, осим задоцнеле испоруке, у разумном року:
 - i. пошто је сазнао или морао сазнати за повреду,
 - ii. по истеку сваког додатног рока који је купац одредио продавцу за извршење или пошто је продавац изјавио да неће извршити своје обавезе у овом додатном року; или
 - iii. по истеку сваког додатног рока који је одредио продавац за извршење или пошто је купац изјавио да неће прихватити извршење“.

Дакле, може се закључити да у случају неиспоруке робе купац има право да у сваком тренутку раскине уговор, под претпоставком да су испуњени претходни услови за раскид. Међутим, у случају да је продавац испоручио робу, купац губи право на раскид уговора ако то своје право није вршио у току разумног рока сходно наведеном члану.³⁷

Да би купац раскинуо уговор неопходно је да продавац није извршио своје обавезе, и да је својим понашањем лишио купца онога што је оправдано очекивао на основу уговора. Неизвршење обавезе продавца које конституише битну повреду уговора може се огледати у томе да продавац уопште није извршио обавезу, или да је извршио своју обавезу али то није учинио на начин уговорен између страна уговорница.

Стога, можемо разликовати следеће ситуације у погледу обавеза продавца, а које могу конституисати битну повреду уговора:

1. неизвршење испоруке;
2. испорука несаобразне робе;
3. правни недостаци робе;
4. предаја несаобразних докумената;
5. повреда других обавеза која суштински лишава купца онога што је оправдано очекивао од уговора;
6. делимично неизвршење.

³⁶ *Ibid*, стр. 187.

³⁷ А. Ђирић, *op. cit*, стр.168.

1.1.Неизвршење испоруке

Конвенција посебну пажњу посвећује обавези испоруке робе и предвиђа специјална правила за случај њене повреде, те поред општих правила која важе за повреду било које обавезе, предвиђа и посебна правила за случај повреде уговора неиспоруком робе.³⁸

Под неиспоруком робе подразумева се задоцњење са испоруком када роба уопште није испоручена о доспелости, испоруку робе у погрешно место и испоруку дела робе (делимична испорука).³⁹

Неиспорука робе купцу сматра се озбиљном повредом уговора од стране продавца и води његовом раскиду, било да се одмах дефинише као битна, када купац има право да по основу члана 49 (1) (а) Конвенције раскине уговор, било да се протеком додатног рока за извршење у коме продавац не изврши своју обавезу трансформише у битну и даје основ купцу да по основу члана 49 (1) (б) Конвенције раскине уговор.

1.1.1. Неизвршење испоруке као битна повреда уговора

Када продавац не предузима радње у циљу извршавања својих уговорних обавеза, те не испоручи робу купцу, може се рећи да се таква повреда уговора неспорно конституише као битна и да неминовно доводи до раскида уговора. Међутим, чешћа ситуација у пракси је да је продавац кренуо са извршавањем обавезе али да је у доцњи са испоруком робе, и тада се поставља питање да ли се доцња може сагледати као битна или небитна повреду уговора. Одговор на ово питање добија се у сваком конкретном случају, сагледавањем значаја који рок испоруке има за купца и чињенице да ли је његов значај био познат продавцу.

Значај рока испоруке може да проистиче директно из одредби уговора, али и из других околности као што су природа самог посла, успостављена пракса уговорних страна, преговори и друге околности. Ако се недвосмислено може закључити да су стране уговориле фиксни рок, онда купац има право да раскине уговор у складу са чланом 49 (1) (а) Конвенције, као и у сваком другом случају када неизвршење обавезе представља битну повреду уговора.

Са наведеног, важно је споменути случај бр. 9978 пред арбитражним судом у коме је заузео став да продавчева неиспорука конституише битну повреду уговора, те да је купац овлашћен да у складу са чланом 49 (1) (а) Конвенције раскине уговор. Наиме, спор је настао када је купац платио цену, а продавац није испоручио робу. Арбитражни суд је најпре констатовао да су уговорне стране уговором предвиделе уговорну казну у износу од 2% од куповне цене, те заузео став да уговарање уговорне казне несумњиво указује на чињеницу да је купцу битно време испоруке, те да у том смислу, неиспорука представља битну повреду уговора и основ за раскид уговора сходно напред наведеном члану.⁴⁰

³⁸ Р. Вукадиновић, *Међународно пословно право, посебни део*, Крагујевац, 2009, стр. 184.

³⁹ *Ibid*, стр. 191.

⁴⁰ Arbitral Award Number 9978, the ICC Court of Arbitration (mart, 1999), приступ дана 28.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/999978i1.html>.

1.1.2. Неизвршење испоруке у накнадном року као основ за раскид уговора

Бечка конвенција чланом 49 (1) (б) нуди могућност купцу да раскине уговор „у случају неиспоруке, ако продавац није испоручио робу у додатном року који му је купац одредио за извршење или је изјавио да је неће испоручити у тако одређеном року“.

Наиме, ово је јединствено решење Конвенције које могућност раскида уговора предвиђа и онда када повреда обавезе *ab initio* није дефинисана као битна, и примењује се једино у случају неиспоруке робе, што управо указује на значај који Конвенција придаје овој обавези и да сходно томе, повреду ове обавезе сматра озбиљном.

Овим правилом остварује се двострука сврха:

- пружа се могућност купцу да раскине уговор и онда када повреда обавезе продавца не конституише битну повреду;
- пружа се последња шанса продавцу да изврши своју обавезу и одржи уговор на снази.

Када је сагледавањем одредби уговора јасно да доцња у испоруци не конституише битну повреду уговора, купац мора оставити продавцу додатни временски период разумне дужине како би имао право да раскине уговор.⁴¹

Међутим, и у ситуацијама када се не може јасно закључити да ли је рок испоруке битан елемент уговора, купац такође може раскинути уговор у складу са наведеним чланом.

Наиме, у спорним ситуацијама пожељно је да купац, уместо раскида уговора према члану 49 (1) (а) Конвенције, остави продавцу додатни рок разумне дужине за извршење обавезе испоруке, као последњу могућност да одржи уговор на снази. Тиме купац обезбеђује свој положај и неминовно отвара пут ка раскиду уговора, уколико нису испуњени услови за раскид према члану 49 (1) (а) Конвенције. Дакле, уколико ни у накнадном року продавац не изврши своју обавезу, доцња са испоруком, као првобитно „небитна“ повреда уговора биће трансформисана у „битну“ и овластити купца да у складу са чланом 49 (1) (б) Конвенције раскине уговор.

У том смислу указујемо на случај *Shoe case*, у коме је суд заузео став да неиспорука робе у уговореном року није конституисала битну повреду, те да је купац могао да раскине уговор само остављањем додатног рока и у складу са чланом 49 (1) (б) Конвенције, уколико продавац у том року није испунио обавезу.

Наиме, ради се о спору који се водио пред немачким судом између италијанског продавца и немачког купца, који су закључили уговор о продаји обуће. Како купац није платио уговорену цену, продавац је испоручио само део од укупне количине наручене робе и тужио купца за надокнаду куповне цене. Купац је приговорио да је продавац испоручио робу која није саобразна уговору и захтевао накнаду штете за изгубљену добит која је

⁴¹ Види: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-49.html>.

наступила као последица повреде. Према ставу суда, чак и да је продавац испоручио робу несаобразну одредбама уговора, купац није имао право да се позива на несаобразност, јер није благовремено послао обавештење о несаобразности. Суд је констатовао да околности случаја не указују да неиспорука робе у оквиру рока одређеног за извршење конституише битну повреду уговора која би била основ за раскид уговора према члану 49(1) (а), те да рок испоруке није битан елемент уговора у конкретном случају. Следствено томе, само у случају да је купац одредио додатни разумни рок за испоруку, а продавац није испоручио робу у том додатном року, купац би имао право да раскине уговор и то према члану 49 (1) (б).⁴²

Важно је истаћи да у ситуацијама када је спорно да ли је рок испоруке битан елемент уговора, не би требало *a priori* закључити да је купац неостављањем накнадног рока за испуњење обавезе, себе лишио могућности да раскине уговор.⁴³ Наиме, остављање додатног рока продавцу у тим ситуацијама препоручљиво је за купца, јер тиме отвара могућност раскида уговора у складу са чланом 49 (1) (б) Конвенције, дакле и онда када битна повреда уговора иницијално није постојала, међутим, купац није нужно обавезан да то учини, те истичемо да неостављање додатног рока не значи аутоматски каснију немогућност купца да раскине уговор.

У пракси су, међутим, ставови по овом питању прилично неуједначени, а на шта указују одлуке судова држава чланица којима је заузет став да је неостављање додатног рока продавцу за извршење обавезе, купца лишило могућности раскида уговора.

О наведеном говори спор између немачког продавца и италијанског произвођача готових производа, поводом уговора о продаји робе, чији је предмет била роба за јесењу колекцију, и која је требала бити испоручена у јулу, августу, септембру, уз евентуална мала одступања. Како је продавац тек 26. септембра послао прву испоруку, купац је одбио да прихвати робу и вратио фактуру 2. октобра, наводећи да је истекао рок испоруке. Продавац је поднео тужбу за раскид уговора, наводећи да је купац одбијањем испоруке начинио битну повреду уговора. Суд је заузео став да продавцу припада пун износ купопродајне цене, са каматом по законској стопи у Италији, досуђујући му и накнаду за претрпљену штету. Потраживање продавца је било оправдано пошто је испорука извршена током договореног рока испоруке. Иако је, како наводи купац, у току сваког од три месеца једна трећина робе морала бити испоручена, купац није имао право да раскине уговор будући да је одбио да преузме испоруку а да претходно по неизвршеним сукцесивним обавезама испоруке за сваки месец није оставио додатни рок продавцу да изврши уговорену испоруку.⁴⁴

Купац је дужан да продавцу остави додатни рок „разумне дужине“, те како је његово трајање регулисано стандардом разумног рока и није фиксно одређено, цени се у сваком конкретном случају узевши у обзир природу и начин испоруке, природу узрока неиспоруке, прилике на тржишту, дужину рока испоруке и друге околности.

⁴² Case 10 O 5423/01, *Shoes case*, Germany, (20. February 2002) приступ дана 13.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020220g1.html#cx>.

⁴³ Ј. Перовић, *op. cit*, 2004, стр. 192.

⁴⁴ Case 5 C 73/89, *Fashion textiles case*, Germany, (24. April 1990), приступ дана 13.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/900424g1.html#cx>.

Продавац је дужан да у накнадном року предузме све потребне радње ради извршења обавезе испоруке. Све до истека остављеног примереног рока купац се не може користити другим правним средством, а тек по његовом истеку може користити своје право на раскид. Уколико продавац у остављеном року испоручи робу купцу, купац неће имати право да раскине уговор, већ само може евентуално тражити накнаду штете због доцње продавца. У случају да продавац ни у додатном року не изврши своју обавезу, испуњени су услови да купац, сходно одредбама члана 49 (1) (б) Конвенције раскине уговор.

Уколико продавац, пак, изјави да неће испоручити робу у накнадном разумном року, купац је овлашћен да му не оставља рок, односно да уколико је оставио рок не чека протек истог и раскине уговор, независно од тога да ли је обавеза продавца доспела или не, уз обавезу обавештења продавца о намери раскида уговора. Са друге стране, уколико продавац повуче своју изјаву о одбијању извршења обавезе испоруке уз обавештење купцу да ће извршити обавезу онако како је то уговорено, купац не може да раскине уговор на основу одбијања продавца да изврши обавезу.⁴⁵

1.2.Испорука несаобразне робе

У Бечкој конвенцији је, уз одређена одступања, прихваћено решење Хашког једнообразног закона који је у својим одредбама усвојио институт саобразности робе. Прихватањем наведеног института настојало се да се превазиђу разлике у националним правним системима у погледу одговорности продавца за физичке мане ствари, те је појам саобразности шири од појма физичких мана ствари и обухвата и испоруку мање или веће количине робе и испоруку друге ствари (*aliuda*).

Саобразност робе регулисана је чланом 35 (1) Конвенције којим се предвиђа “Продавац је дужан испоручити робу у количини, квалитету и врсти како је то предвиђено уговором, и паковану или заштићену на начин предвиђен у уговору.” Са наведеног, уколико роба не поседује уговорена својства у погледу неког од наведених параметара, сматра се да иста садржи недостатак, односно да није саобразна уговору. Појам несаобразности је ближе регулисан чланом 35 (2) Конвенције који прописује „*изузев ако су се стране друкчије споразумеле, сматра се да роба није саобразна уговору уколико:*

- a) *није подобна за сврхе за које се роба исте врсте уобичајено користи,*
- b) *није подобна за нарочиту сврху која је продавцу изричито или прећутно стављена до знања у време закључења уговора, изузев кад околности указују да се купац није ослонио нити је било разумно да се ослони на стручност и просуђивање продавца,*
- c) *не поседује квалитете робе које је продавац купцу предочио у виду узорка или модела,*
- d) *није пакована или заштићена на начин уобичајен за такву робу или ако такав начин не постоји, на начин који је одговарајући да сачува и заштити робу“.*

Истим чланом прописано је да продавац неће одговарати за несаобразност робе ако је у време закључења уговора купац знао за њу, или му није могла остати непозната.⁴⁶

⁴⁵ Ј. Перовић, *op. cit*, 2004, стр. 195.

⁴⁶ Члан 35 (3) Конвенције.

За истицање несаобразности робе захтева се да купац у време закључења уговора није знао за несаобразност као и да је тај недостатак постојао у тренутку преласка ризика на купца. Продавац је одговоран за несаобразност продате ствари, без обзира да ли је за ту несаобразност знао или не.⁴⁷ У том смислу, чланом 36 (1) и (2) Конвенције регулисана је одговорност продавца за несаобразност робе која је постојала у тренутку преласка ризика на купца, чак и када је недостатак постао касније видљив (одговорност за скривене и видљиве недостатке), као и за сваки недостатак пре тога уколико је он последица повреде било које његове обавезе, укључујући повреду гаранције о томе да ће роба бити подобна за њену редовну или нарочиту сврху или да ће задржати одређена својства или карактеристике за одређено време.

Испорука несаобразне робе сама по себи не представља битну повреду уговора, те *ab initio* не даје основ купцу да раскине уговор. Повреда обавезе испоруке саобразне робе третира се као повреда сваке друге обавезе продавца, те даје основ за раскид купцу сходно одредбама члана 49 (1) (а) Конвенције, односно једино уколико се може третирати као битна.

У случају да је купцу испоручена несаобразна роба, ради коришћења правних средстава која су му на располагању, те и права на раскид уговора, потребно је да је купац благовремено обавестио продавца о постојању недостатка саобразности и да је уредно приговорио продавцу.

Такође, за коришћење права на раскид неопходно је да купац може да врати робу у суштински истом стању у коме ју је примио, јер у супротном, сматраће се да нису испуњени потребни услови.⁴⁸

Међутим, као основни предуслов права купца на раскид уговора захтева се постојање битне повреде уговора. Њено постојање цени се у сваком конкретном случају, а превасходно се сагледавају карактер и природа конкретног недостатка, његов значај за купца, а затим и друге околности као што су способност продавца да отклони недостатак, да то учини у разумном року, прилике на тржишту, могућност купца да препрода робу⁴⁹ итд.

Уколико је недостатак по својој природи **озбиљан**⁵⁰ и такав да не може бити отклоњен, недостатак саобразности сматраће се битном повредом и купац може раскинути уговор. Уколико је пак, недостатак отклоњив, поставља се питање да ли купца усмерити на

⁴⁷ М. Драшкић, М. Станивуковић, *Уговорно право међународне трговине*, Београд, 2005, стр. 325.

⁴⁸ Од овог правила постоје изузеци, те купац може раскинути уговор иако не може вратити робу у суштински истом стању у коме ју је примио уколико: је роба потпуно или делимично пропала или била оштећена током обавезног прегледа робе, немогућност враћања робе или њеног враћања у суштински истом стању у коме је примљена није скривио купац, и ако је роба у целини или делимично продата у редовном току пословања, или је купац потрошио или прерадио у току њене нормалне употребе пре него што је открио или морао открити недостатак саобразности.

⁴⁹ Одлуком Немачког суда заузет је став да купац из Немачке није успео да докаже да је испоруком кобалт-сулфата из Јужне Африке, уместо тражене сировине из Велике Британије, претрпео штету услед које не може остварити циљ уговора, и да такву робу није могао даље препродати, те да наведени недостатак саобразности не представља битну повреду уговора. Види: Case VIII ZR 51/95, *Cobalt sulphate case*, Germany, (3. april 1996), приступ дана 03.09.2019. године, <https://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html>.

⁵⁰ На пример, то ће бити случај код оштећења индивидуално одређене ствари која је уникат.

коришћење других правних средстава које предвиђа Конвенција (као што су захтев за замену или поправку), или га овластити на раскид уговора. У погледу овог питања постоје подељена схватања, међутим, решење свакако треба потражити у значају који недостатак саобразности има за купца. Ако је недостатак такве природе да суштински осујећује циљ купца, сматра се да купац нема интереса да остави додатни рок продавцу да отклони недостатак, те да је једино решење раскид уговора. У супротном, уколико отклањањем недостатка купац може остварити циљ закључења уговора, он је обавезан да продавцу пружи још једну могућност да изврши обавезу на уговорени начин.

Један од спорова у пракси у коме је суд заузео став да неотклоњив и озбиљан недостатак представља битну повреду уговора је *Machinery case*, случај еквадорског купца и италијанског продавца који су закључили уговор о продаји машина које ће се користити у рециклажи пластичних кеса. У току преговора купац је продавцу послао потребну спецификацију како би имао информацију о посебним карактеристикама робе, те се продавац изјаснио да ће му испунити производни циљ који је купац њему предочио и да ће машина остварити жељени степен производње. Међутим, након инсталације, испоставило се да машина има недостатак и да нема капацитет да оствари обећани степен продуктивности. Купац је одмах обавестио продавца о несаобразности, али продавчеви техничари нису могли да отклоне недостатак. Купац је тужио продавца захтевајући раскид уговора. Суд је заузео став да је продавац, испоруком машине која нема капацитет да оствари жељену производњу купца са којом је продавац био упознат, заправо испоручио несаобразну робу и да је купац уредно обавестио продавца о несаобразности, као и да је у оквиру разумног рока раскинуо уговор (а који се почео рачунати од сазнања да се и након безуспешних покушаја недостатак не може отклонити). У коначном, закључак суда је да купац има право на раскид уговора због тога што је постојећи недостатак озбиљан и неотклоњив, и суштински лишава купца онога што је очекивао од уговора.⁵¹

Такође, уколико продавац у разумном року од обавештења о несаобразности не отклони недостатак, било својим пасивним понашањем или безуспешним покушајима да то учини, а недостатак је такве природе да се могао отклонити, купац је овлашћен да раскине уговор и то без остављања додатног рока за извршење, јер се сматра да је очигледно да продавац неће отклонити недостатак ни у додатном року.

Са друге стране, уколико недостатак саобразности **није озбиљан**, исти не може конституисати битну повреду уговора и самим тим, право купца на раскид уговора.

Када се говори о праву купца на раскид уговора, свакако треба указати на његов однос са правом продавца да отклони недостатак саобразности предвиђеним чланом 48 Конвенције.⁵² Тумачењем наведеног члана, закључује се да постоји приоритет права купца на раскид уговора у односу на право продавца да отклони недостатак, јер се као један од

⁵¹ *Machinery case*, Italy, (13. decembar 2001), приступ дана 28.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/011213i3.html>

⁵² Члан 48 (1) Конвенције прописује „Ако то није у супротности са чланом 49, продавац може, чак и после истека рока за испоруку, на свој трошак отклонити свако неизвршење својих обавеза ако је у стању да то учини без неразумног одлагања и без наносења купцу неразумних непогодности или неизвесности да ће му продавац накнадити трошкове које је с тим у вези имао. У сваком, пак, случају купац задржава право да захтева накнаду штете у сагласности са овом конвенцијом.“

услова за остварење права продавца захтева да отклањање недостатка није у супротности са чланом 49 Конвенције⁵³. Међутим, како купац често у пракси не може бити сигуран да ли недостатак саобразности конституише битну повреду уговора, а о чему се одлучује у сваком конкретном случају (притом се приликом одлучивања узима у обзир и чињеница да ли је продавац у могућности да отклони недостатак и да ли је понудио отклањање), за њега је најпоузданије да прихвати понуду продавца да отклони недостатак, јер би у супротном, ризиковао да својим понашањем сам изврши битну повреду уговора.⁵⁴

У том смислу, важно је указати на спор *Furniture case*⁵⁵ који је настао зато што је продавац приликом испоруке намештаја купцу испоручио неисправне јастуке. Купац је одбио да прихвати продавчеву понуду за отклањање недостатака и тражио раскид уговора позивајући се на постојање битне повреде уговора. Суд је заузео став да купцу не припада право на раскид с обзиром на то да битна повреда уговора не може постојати онда када је продавац истакао понуду да отклони недостатак.⁵⁶

1.3. Правни недостаци робе

Правни недостатак робе представља свако право или захтев трећег лица који оно може да истакне поводом робе која је предмет испоруке. Конвенција обавезује продавца да испоручи купцу робу која је слободна од права или потраживања трећих лица, у супротном, одговараће купцу за повреду коју тиме чини.⁵⁷

Правне недостатке на роби Конвенција обухвата јединственим појмом битне повреде уговора⁵⁸, те су они основ за раскид једино уколико суштински лишавају купца онога што је оправдано очекивао од уговора. Дакле, правни недостатак на роби представљаће основ за раскид уговора искључиво ако конституише битну повреду уговора.

Сматраће се да правни недостатак робе представља битну повреду уговора када право које треће лице има на роби спречава купца да захтева њену испоруку, односно ако га онемогућава да робу користи у складу са уговором, а купац није у могућности да то право отклони или би било неразумно од њега очекивати да то учини.⁵⁹ Свакако, оцена постојања битне повреде уговора врши се у сваком конкретном случају узевши у обзир све околности, а основни критеријум за оцену тежине правног недостатка представља значај који он има за

⁵³ Члан 49 Конвенције регулише право купца на раскид.

⁵⁴ А. Спаић, *op. cit.*, стр. 80.

⁵⁵ Case 6252, *Furniture case*, Switzerland, (27. April 1992), приступ дана 27.08.2018. године, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/920427s1.html>.

⁵⁶ Став потврђен и у одлуци немачког суда да када постоји понуда продавца да отклони недостатак не може се констатовати постојање битне повреде уговора и дозволити купцу раскид уговора. Види: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/970131g1.html>

⁵⁷ Члан 41 Конвенције.

⁵⁸ За разлику од Једнообразног закона, Конвенцијом овај вид повреде уговора није посебно регулисан, те она не предвиђа посебна правна средства купца у случају да продавац испоручи робу која има правне недостатке, већ ову повреду третира као и све остале повреде, прописујући да може бити основ за раскид уговора једино уколико је тиме продавац учинио битну повреду уговора.

⁵⁹ Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 203.

купца. У том смислу, уколико купац и поред тог недостатка може да оствари сврху због које је уговор закључен, сматраће се да нису испуњени услови за раскид уговора, те ће купац имати само право на накнаду претрпљене штете, не и на раскид уговора.

1.4. Предаја несаобразних докумената

Чланом 34 Конвенције прописано је да *„ако је продавац дужан да преда документе који се односе на робу, он их мора предати у време, на месту и облику који су предвиђени уговором“*. Са наведеног може се закључити да продавац може да изврши повреду обавезе предаје докумената тако што их неће предати у предвиђеном року или месту, или пак, уколико купцу преда несаобразна документа.

Повреда ове обавезе слична је повреди обавезе испоруке робе саобразне уговору, односно ситуација предаје несаобразних докумената слична је испоруци несаобразне робе. Наиме, истим чланом Конвенције прописано је да *„ако преда документе пре тог рока, продавац може, све до тог рока, да поправи сваки недостатак саобразности у документима, под условом да ово његово право не проузрокује купцу ни неразумне непогодности ни неразумне трошкове“*. Дакле, као и у случају када продавац пре истека рока испоручи купцу робу која има недостатак, тако и у случају када пре доспелости купцу преда несаобразна документа, продавац је овлашћен да отклони постојећи недостатак уколико тиме купцу не ствара неразумне непогодности и трошкове. Такође, ако продавац пре истека рока отклони недостатак саобразности у документима, купац не може користити друга правна средства осим права на накнаду штете услед несаобразности.

За утврђивање чињенице да ли је продавац предајом несаобразних докумената извршио битну повреду уговора, односно утврђивању права купца на раскид, основни критеријум је значај документа у питању за купца. Уколико продавац није купцу предао документа на основу којих купац може да располаже робом или да преузме испоруку до места одредишта, или у погледу истих постоји одређени недостатак, сматраће се да је продавац извршио битну повреду уговора, те да купац у складу са одредбама члана 49 (1) (а) Конвенције може да раскине уговор уз обавезу обавештавања продавца о својој одлуци. У супротном, купац није овлашћен на раскид уговора.

1.5. Повреда других обавеза која суштински лишава купаца онога што је оправдано очекивао од уговора

Конвенцијом је право купца на раскид условљено постојањем битне повреде уговора, а коју може конституисати повреда било које обавезе уговорних страна, било да је у питању главна или споредна. Оно што је круцијално за оцену постојања битне повреде уговора јесте управо значај који је та обавеза имала за купца, а који треба да буде таквог карактера да неизвршење те обавезе суштински лишава купаца сврхе коју је желео постићи уговором. Поврх тога, за оцену постојања права на раскид сагледава се и чињеница да ли је продавац могао да предвиди штетне последице и да ли их је могло предвидети разумно лице истих својстава у истим околностима. Стога, уколико се утврди да купац не може остварити сврху

због које је закључио уговор, а да је та чињеницу могао да предвиди продавац или би то могло да учини разумно лице у тим околностима, сматраће се да је продавац извршио битну повреду уговора те ће купац, независно од тога које природе је повређена обавеза, моћи да раскине уговор. Важно је истаћи да основ за постојање битне повреде уговора може бити одређена радња продавца, али и његово пропуштање да предузме одређену радњу.

Пример спора у коме је облигација нечињења била основ битне повреде уговора јесте случај *Shoes case*, који се водио пред немачким судом између италијанског продавца и немачког купца поводом уговора о ексклузивној продаји ципела са знаком „М“. Спор је настао тако што је продавац и поред уговорене ексклузивне продаје предметних ципела немачком купцу, исте изложио на сајму. И поред инсистирања купца да повуче ципеле са сајма и истицања да није испоштовао уговор, продавац је одбио да то учини. Купац је стога поднео тужбу за раскид истичући одбијање продавца да поступи по његовом захтеву за повлачење ципела са сајма, као битну повреду уговора. Суд је нашао да је купчева тужба била основана јер га је продавац својим понашањем лишио сврхе због које језакључио уговор.⁶⁰

1.6. Делимично неизвршење

Конвенција чланом 51 (2) прописује право купца да раскине уговор и у случају делимичног неизвршења тако што предвиђа да „купац може изјавити да раскида цео уговор само ако делимично неизвршење или недостатак саобразности представља битну повреду уговора“.

Наиме, у случају делимичне испоруке купац редовно може раскинути уговор у делу који се односи на неиспоручену робу уколико продавац ни у накнадном року не достави уговорену количину и то по основу члана 49 (2) Конвенције. Међутим, за раскид уговора у целини неопходно је да је делимично неизвршење (део испоруке који недостаје или у погледу ког постоји недостатак) таквог карактера да суштински лишава купца сврхе уговора коју је желео да постигне, односно да је само испоруком робе у целости купац могао да оствари сврху уговора.

Ради сагледавања постојања битне повреде уговора у случају делимичног извршења, потребно је сагледати најпре *врсту ствари* која је предмет уговора. Уколико су предмет испоруке биле две или више различитих ствари које чине целину⁶¹, а једна од њих није испоручена или није саобразна уговору, купац неће имати интерес да задржи део саобразне испоруке без испоруке дела који садржи недостатке или који није испоручен, те ће делимично неизвршење конституисати битну повреду уговора и сходно томе, право купца на раскид уговора у целини. Са друге стране, ако су предмет испоруке ствари исте врсте, по правилу, постојање недостатка у погледу дела робе или неиспорука дела робе не

⁶⁰ Case 5 U 164/90, *Shoes case*, Germany, (17 September 1991), приступ дана 15.09.2018. године <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910917g1.html>.

⁶¹ Типичан пример је продаја хардвера заједно са корисничким програмом-софтвером. Види: Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 209.

конституишу битну повреду уговора, јер купац може несметано да користи део испоручене робе који је саобразан уговору. Међутим, није искључено да и у таквим ситуацијама може доћи до раскида уговора у целини, а имајући у виду све околности конкретног случаја.

Такође, за утврђивање постојања права купца на раскид меродавно је сагледати и време извршења обавезе, односно да ли је продавац делимично извршио своју обавезу *пре њене доспелости или по доспелости*, јер уколико је обавезу извршио пре рока, он може да испоручи део или количину који недостају, замени несаобразну робу новом саобразном, или пак да отклони недостатак саобразности све до истека рока предвиђеног за испоруку, и тако одржи уговор на снази под условом да тиме не проузрокује купцу неразумне непогодности и неразумне трошкове. Са друге стране, уколико купац не изјави да раскида уговор, продавац може и после истека рока за испоруку, о свом трошку отклонити свако неизвршење својих обавеза уколико то купцу не проузрокује неразумне нелагодности и трошкове.

Да ли ће купац бити заинтересован за раскид у случају делимичног извршења зависи и од чињенице да ли је продавац понудио смањење цене сразмерно постојећем недостатку. Продавац може да умањи интерес купца да раскине уговор и тиме одржи уговор на снази уколико понуди купцу смањење цене, јер уколико продавац то не учини, купац ће имати интерес да раскине уговор у целини, јер исплата пуне цене не одговара постојећем недостатку.

2. Право продавца на раскид

Чланом 64 (1) Конвенција прописује право продавца да раскине уговор *„ако неизвршење било које обавезе коју купац има на основу уговора или ове Конвенције представља битну повреду уговора, или ако купац није ни у додатном року који је одредио продавац за извршење обавезе извршио своју обавезу да плати цену или преузме испоруку робе, или је изјавио да то неће учинити у тако одређеном року“*.

Овим чланом Конвенција на готово истоветан начин као у члану 49, само са аспекта продавца, уређује право на раскид уговора. Наведеним ставом члана 49 Конвенције регулисани су услови за раскид уговора, док се другим ставом који је техничке природе, утврђују рокови у којима продавац након пријема цене може да изјави раскид, тако што се предвиђа да *„у случају кад је купац платио цену, продавац губи право да раскине уговор уколико то није учинио:*

- a. у погледу задоцнелог извршења од стране купца пре него што је сазнао за извршење, или*
- b. у погледу било које друге повреде, осим задоцнелог извршења у разумном року:*
 - i. пошто је продавац сазнао или морао сазнати за повреду или*
 - ii. по истеку додатног рока који је одредио продавац за извршење обавезе или пошто је купац изјавио да неће извршити своје обавезе у овом додатном року“*.⁶²

⁶² Члан 64 (2) Конвенције.

Може се закључити да Конвенција ограничава могућност раскида уговора продавцу у случају када је купац платио цену, будући да утврђује критеријуме временске природе који морају бити испуњени да би продавац могао да раскине уговор, јер у супротном, продавац губи право на раскид.⁶³

Раскид уговора у случају неизвршења обавезе од стране купца, продавцу може бити у интересу из два разлога:

- ослобађа се обавезе испоруке, а уколико је извршио испоруку може захтевати повраћај робе;
- следује му право на накнаду претрпљене штете због неизвршења купчеве обавезе.⁶⁴

Као што је раније наведено, Конвенција предвиђа јединствено правило у погледу раскида уговора, **прописујући да уговорне стране могу раскинути уговор једино у случају битне повреде уговора**. Наведено правило важи подједнако и за купца и за продавца. У том смислу, уколико се несумњиво може закључити да повреда било које уговорне обавезе од стране купца има карактер битне, продавац је овлашћен да раскине уговор сходно члану 64 (1) (а) Конвенције. Уколико пак, повреда обавезе нема иницијално карактер битне, продавац је дужан да остави купцу рок разумне дужине да плати цену или преузме испоруку, и једино у случају да продавац то не учини у остављеном року, одредбама члана 64 (1) (б) Конвенције овлашћен је да раскине уговор. Такође, за наступање правног дејства раскида уговора неопходно је да продавац обавести купца о својој намери о раскиду, будући да Конвенција не предвиђа аутоматски раскид уговора, већ захтева да страна која намерава да раскине уговор то и саопшти супротној страни, не предвиђајући посебну форму за изјаву о раскиду.

Дакле, као основни предуслов права продавца да раскине уговор захтева се да купац изврши повреду неке своје уговорне обавезе која продавца суштински лишава онога што је оправдано очекивао од уговора. Купац повреду таквог карактера може извршити:

1. неиспуњењем обавезе која има карактер битне повреде и
2. неизвршењем обавезе исплате цене и преузимања испоруке у додатном року.

2.1. Неиспуњење обавезе које има карактер битне повреде уговора

Купац може да конституише битну повреду уговора и отвори продавцу могућност да раскине уговор уколико не изврши неку своју уговорну обавезу и тиме онемогући продавца да оствари сврху због које је закључио уговор. Неизвршење обавезе може се огледати у:

1. доцњи у исплати и неизвршењу исплате;
2. непреузимању испоруке и
3. неиспуњењу осталих обавеза.

⁶³ Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 235.

⁶⁴ *Ibid.*, стр. 236.

2.1.1. *Неизвршење обавезе плаћања цене*

Доцња купца у погледу обавезе плаћања цене по природи ствари не представља битну повреду уговора. Да ли ће неизвршење ове обавезе у року конституисати битну повреду уговора зависи од значаја који је исплата у року имала за продавца. Уколико је за исплату цене уговорен фиксни рок, неизвршење ове обавезе у том року представљаће битну повреду уговора и основ продавца да раскине уговор⁶⁵. Са друге стране, уколико стране нису уговориле фиксни рок, то не значи аутоматски да доцња у исплати цене не може да конституише битну повреду уговора. Уговорне стране нису дужне да уговорним одредбама року плаћања цене нужно придају значај битног елемента, будући да се о његовом значају може закључити на основу праксе између уговорних страна, њихових преговора, прилика на тржишту⁶⁶, природе самог посла, односно у свим ситуацијама када је купац знао или могао знати да је исплата у року од суштинског значаја за продавца. У том смислу, уколико се утврди да је плаћање робе у року предвиђеном у уговору било од суштинског значаја за продавца, он ће имати право да раскине уговор у складу са чланом 64 (1) (а) Конвенције, као и у ситуацији када купац одбије да изврши своју обавезу плаћања цене.

2.1.2. *Непреузимање испоруке*

Преузимање испоруке, поред обавезе плаћања цене, представља основну обавезу купца и састоји се у обављању свих радњи које се разумно од њега очекују да би омогућио продавцу да изврши испоруку, и преузимању робе.⁶⁷

Непреузимање испоруке, само по себи, не представља битну повреду уговора. Може се сматрати битном повредом уколико је купац изричито изјавио да неће преузети испоруку или уколико је преузимање испоруке одређеног датума од стране купца предвиђено као битан елемент уговора⁶⁸. За конституисање повреде као битне пресудан је дакле, као и у свим случајевима оцене постојања битне повреде уговора, значај који извршење те обавезе у року има за уговорне стране, у овом случају за продавца. О њеном значају може се сазнати и индиректно, применом члана 8 Конвенције, у ситуацији када уговорне стране нису изричито одредбама уговора придале значај одређеним елементима уговора.

Поводом одбијања преузимања испоруке настао је спор између продавца из Шпаније и купца из Француске који су уговором о продаји сока од наранџе регулисали сукцесивну испоруку сока у периоду од маја до децембра 1966. године, с тим што је предвиђено да ће испоруку за септембар купац преузети крајем августа, уз одговарајуће снижење цене. Међутим, крајем августа купац је одбио да прими испоруку, а у септембру је поднео захтев

⁶⁵ Битна повреда уговора постоји и у случају када купац одбије да изврши исплату цене, било пре рока доспелости или по протеклу овог рока.

⁶⁶ Значај рока исплате у виду битног елемента постоји у случају нпр. нестабилног курса и инфлације. Види: Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 237.

⁶⁷ Члан 60 Конвенције.

⁶⁸ То ће бити случај када је за продавца битно да уговореног датума испразни магацин, или је предмет испоруке кварљива роба итд.

за испоруку робе али је тада продавац одбио да изврши испоруку. Купац је, стога, од другог продавца купио сок по вишој цени, из ког разлога је одбио да плати првом продавцу за претходне испоруке. Продавац се обратио суду и тражио раскид уговора. Првостепени суд је обавезао купца да плати цену за испоручену робу и накнади штету продавцу, претрпљену услед одбијања испоруке (Одлука *Tribunal de commerce de Romans* од 22. априла 1998. године). Међутим, другостепени суд је укинуо првостепену пресуду уз образложење да продавац није био овлашћен да раскине уговор јер купац није извршио битну повреду уговора будући да је ранију испоруку сматрао еквивалентном снижењу уговорне цене, те да се не може прихватити да је знао да ће неколико дана доцње у пријему испоруке продавцу проузроковати суштинску штету (Одлука *Cour d Appel de Grenoble* од 4. фебруара 1999. године).⁶⁹

2.1.3. Неиспуњење осталих обавеза

Како за оцену постојања битне повреде уговора није битна подела обавеза уговорних страна на главне и споредне, неиспуњење било које обавезе купца може конституисати битну повреду уговора, и сходно томе, право на раскид, уколико је таквог карактера да суштински лишава продавца онога што је оправдано очекивао од уговора.

У том смислу, повреда уговорене обавеза купца да пружи одређене податке продавцу пре отпочињања производње или пак, други уговорени видови сарадње између уговорних страна, могу представљати битну повреду и основ продавцу за раскид уговора уколико је пружање тих података било од значаја за започињање или наставак производње робе, а што ће се ценити у сваком конкретном случају.

2.2. Неизвршење обавезе исплате цене или преузимања испоруке у накнадном року

Чланом 64 (1) (б) Конвенције прописано је право продавца да раскине уговор уколико купац ни у додатном року разумне дужине за извршење који му је оставио не изврши своју обавезу плаћања цене или преузимања испоруке робе, или је пак, изјавио да то неће учинити у остављеном року.

Наведеним ставом члана 64 Конвенције омогућено је продавцу да, у случају неизвршења основних обавеза купца, раскине уговор иако *ab initio* повреда тих обавеза није дефинисана као битна повреда. Дакле, у ситуацијама када дође до повреде обавеза којима уговорне стране нису придале посебан значај, те се њихова повреда ни изричито ни тумачењем не може сматрати битном, Конвенција предвиђа обавезу оштећене стране, овде продавца, да купцу остави додатни рок за извршење и тек по протеклу наведеног рока, истог овлашћује на раскид уговора.

Са наведеног, може се закључити да Конвенција придаје посебан значај основним

⁶⁹ Види: Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 151-152.

обавезама купца, и да повреду обавезе плаћања цене и преузимања испоруке сматра озбиљном, те предвиђа могућност раскида уговора од стране продавца и када се њихова повреда *per se* не сматра битном. У осталим случајевима повреде обавеза од стране купца, продавац је овлашћен да раскине уговор једино уколико оне конституишу битну повреду уговора.

Наведене основне обавезе купца подразумевају предузимање и одређених, припремних радњи које омогућавају њихово извршење. У том смислу, уколико купац, рецимо не отвори уговорени акредитив ни по року доспелости ни у накнадном остављеном року, сматраће се да је дошло до повреде основне обавезе плаћања цене и да продавац може раскинути уговор у складу са одредбама члана 64 (1) (б) Конвенције.

3. Раскид уговора пре истека рока

Сматра се да су уговорне стране до момента закључења уговора учиниле могућим реализацију самог уговора, односно да су способне да испуне своје престације и тиме остваре циљеве због којих је исти закључен. Међутим, могуће је да након закључења уговора, дакле и пре истека уговореног рока за реализацију обавезе, дође до промене дотадашњих околности и једна уговорна страна процени да друга неће бити у стању да испуни своје обавезе. У том смислу, поставља се питање да ли таква уговорна страна треба да чека доспеће обавезе друге уговорне стране, иако је јасно да друга уговорна страна неће испунити обавезу, или пак допустити јој да сама престане са извршењем, уз обавезу тражења допунске гаранције од друге стране, и овластити је на раскид уговора уколико исте не добије.⁷⁰

Правила Конвенције о могућности уговорних страна да раскину уговор пре истека рока јединствена су, и важе за обе уговорне стране, и купца и продавца. Наиме, Конвенција предвиђа одступање од општег правила да уговорне стране стичу право раскида уговора тек пошто друга уговорна страна не изврши своју обавезу у уговореном року, тако што дозвољава да под одређеним условима раскину уговор и пре истека уговореног рока доспелости обавезе.

Увођењу овог института у Конвенцију противиле су се земље у развоју, истичући његову штетност због могућности да продавци индустријске опреме, позивајући се на одредбе Конвенције, ускрате испоруку тврдећи да је постало јасно да друга страна неће извршити своје обавезе. Као уступак земљама у развоју, Конвенцијом су услови за примену овог института објективизирани и уведена је обавеза обавештавања дужника о намераваном раскиду.⁷¹

Раскид уговора пре доспећа представља специфично правно средство које се, под одређеним условима, може применити на сваки уговор са трајним извршењем обавезе.⁷²

⁷⁰ J. Vilus, *Provisions Common to the Obligations of the Seller and the Buyer*, International Sale of Goods: Dubrovnik Lectures, Oceana (1986) Ch. 7, pp. 24. Види: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vilus.html#i>.

⁷¹ J. Вилус, *op. cit.*, 2004, стр. 26.

⁷² J. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 248.

Овим правним средством остварује се двострука сврха:

- савесној уговорној страни омогућава се да се благовременом реакцијом заштити од „будуће повреде уговора“, као и да се сама ослободи обавезе извршења;
- умањује се штета проузрокована неизвршењем, што је у складу са чланом 77 Конвенције.⁷³

Конвенција чланом 72 регулише ово правно средство и ставовима (1) и (2) прописује „Ако је пре рока за извршење уговора јасно да ће једна страна учинити битну повреду уговора, друга страна може изјавити да раскида уговор. Ако расположиво време допушта, страна која има намеру да раскине уговор мора послати разумно обавештење другој страни како би јој омогућила да пружи довољно обезбеђење да ће уредно извршити своје обавезе“. Ставом трећим истог члана Конвенција прописује да обавеза обавештавања не постоји у случају да је друга страна изјавила да неће извршити своје обавезе.

Тумачењем наведених одредби члана 72 Конвенције, може се закључити да употребу овог правног средства своди на два случаја:

- евидентна будућа битна повреда и
- непостојање намере за извршење уговора.

Конвенција прави разлику у процедури раскида уговора зависно од тога који од наведена два случаја представља основ за раскид уговора пре доспећа, те у првом случају прописује обавезу пружања разумног обавештења другој страни у случају раскида, као и могућност да се пружањем довољног обезбеђења може спречити раскид уговора, док је процедура раскида уговора у другом случају поједностављена јер нема обавезе обавештавања нити давања обезбеђења у циљу одржања уговора на снази.

3.1. Будућа битна повреда уговора

Право на раскид уговора пре доспећа обавезе друге стране (право на антиципативни раскид уговора) представља специфично правно средство које стоји уговорним странама на располагању управо из разлога што повреда уговора, као основни предуслов за коришћење правних средстава, није ни наступила. Овде је реч о „будућој битној повреди“ (антиципативној битној повреди), дакле, повреди која тек треба да наступи а која је таквог карактера да другу уговорну страну лишава онога што је оправдано очекивала од уговора.

Конвенција својим одредбама захтева да наступање будуће битне повреде уговора буде јасно, међутим, не даје критеријуме за ближе одређење постојања такве повреде. Стога, процена постојања будуће битне повреде уговора цени се у сваком конкретном случају разматрањем свих околности.

Околности које уговорним странама могу указати да друга уговорна страна неће

⁷³ Чланом 77 Конвенције прописано је „Страна која се позива на повреду уговора дужна је предузети све мере које су према околностима разумне да би се смањио губитак, укључујући и измаклу добит, проузрокован таквом повредом. Ако тако не поступи, друга страна може захтевати смањење накнаде у висини износа губитка који је могао да се избегне“.

извршити своју обавезу по доспелости могу бити:

- *објективне* (рат, девизне контроле, ембарго, уништење фабрике итд.) и
- *субјективне* природе (продаја предмета испоруке трећем лицу, непредузимање ниједне радње у правцу извршења уговора).

Оно што је битно за право уговорних страна на раскид јесте постојање околности, било да су субјективне или објективне природе, на основу којих се може закључити да ће наступити битна повреда уговора, при чему се не захтева да оне пружају апсолутну извесност о томе, већ је довољно да оне са *великом вероватноћом* указују на битну повреду уговора.⁷⁴

Ради заштите уговорних страна од евентуалних шпекулација при коришћењу овог правног средства, Конвенција захтева да свест о постојању таквих околности постоји и на страни трећег, објективног лица, а не само код уговорне стране. Дакле, није довољно уверење само уговорне стране о постојању околности које указују на будућу битну повреду, већ је оно објективизовано стандардом разумног лица, те се захтева да уверење о постојању тих околности постоји и на страни непристрасног трећег лица у истим околностима.

Још један од начина којим Конвенција тежи да спречи евентуалне злоупотребе и правну несигурност у погледу коришћењу овог правног средства, јесте прописивање обавезе обавештавања дужника о намери раскида уговора ради пружања могућности да пружи обезбеђење да ће извршити своју обавезу. Уколико дужник пружи довољно обезбеђење, изјава о раскиду остаје без дејства и поверилац може тражити једино накнаду штете. Обавеза обавештавања је, може се закључити, уведена у интересу дужника коме се пружа последња могућност да, путем пружања обезбеђења повериоцу, уговор одржи на снази. Међутим, ова обавеза је истовремено у интересу стране која намерава да раскине уговор, јер уколико дужник не пружи довољно обезбеђење да ће извршити своју обавезу, поверилац може бити сигуран да ће дужник засигурно извршити битну повреду уговора и да је раскид основан, јер дужник касније не може истицати приговоре да му није пружена могућност да изврши уговор.

Дакле, како слање обавештења дужнику може значајно одложити раскид уговора у ситуацијама када је он основан, те како не би долазило до неоправданог одлагања раскида Конвенција у погледу обавезе обавештавања предвиђа додатне захтеве.

Прво, Конвенција предвиђа да обавештење мора бити „*разумно*“ и одаслато „*ако расположиво време допушта*“. Захтев разумног обавештења треба тумачити тако да је поверилац дужан да га пошаље дужнику када се на основу околности случаја установи да би било разумно и сврсисходно обавезати га да то учини.⁷⁵ Настоји се да се обавештавање дужника не врши онда када је очигледно да је раскид основан, будући да се у тим ситуацијама успешном реализацијом права на раскид може умањити штета која настаје неизвршењем, а што је и циљ овог института. У погледу обавештења које поверилац шаље дужнику усвојена је терорија експедиције, те ризик преноса сноси страна којој се оно упућује, док је у погледу изјаве дужника о пружању обезбеђења усвојена теорија пријема, те

⁷⁴ Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 252.

⁷⁵ *Ibid.*, стр. 255.

је иста валидна само ако је поверилац прими. Са друге стране, повериоцу је омогућен раскид уговора и без пружања обавештења о раскиду дужнику уколико се оцени да оно не би остварило сврху, јер није било довољно расположивог времена. Да ли је од повериоца разумно захтевати да о раскиду обавести дужника цени се помоћу стандарда разумног лица, те уколико се утврди да би било неразумно од њега захтевати да обавести дужника о раскиду, он је по основу одредаба члана 72 Конвенције овлашћен да раскине уговор и без пружања обавештења.

Дакле, може се закључити да обавеза обавештавања није императивног карактера, већ средство које је препоручљиво да уговорне стране користе у поступку раскида уговора на основу члана 72 Конвенције, и то онда када им околности случаја то дозвољавају, будући да се њима постиже правна сигурност и отклањају све недоумице у односима уговорних страна.

Друго, како се не би неосновано одлагао раскид уговора Конвенција захтева да дужник „*пружи довољно обезбеђење да ће уредно извршити своје обавезе*“. Сврха обавештавања дужника о раскиду је да дужник који жели да одржи уговор на снази, одмах по пријему обавештења предузме потребне радње ради пружања довољног обезбеђења повериоцу да ће извршити своју обавезу и тиме га спречи да раскине уговор. Конвенција користи стандард „*довољно обезбеђење*“, те је неопходно у сваком конкретном случају утврдити шта представља довољно обезбеђење које ће спречити повериоца да раскине уговор. Сматра се да је то свако обезбеђење које повериоцу даје разумну сигурност да ће дужник извршити своје обавезе, а што је у складу са уобичајеном праксом у конкретном домену трговачке делатности.⁷⁶

Страна која раскине уговор у случају антиципиране битне повреде уговора има иста права као и страна која раскида уговор због неизвршења, укључујући право на накнаду штете.⁷⁷

Свакако, потребно је истаћи да уговорне стране морају бити јако обазриве при коришћењу овог правног средства, јер уколико се касније утврди да нису били испуњени услови за постојање битне повреде уговора, уговорна страна која се користила овим правним средством, ризикује да сама изврши битну повреду уговора уколико је одбила извршење својих обавеза.

Пример из судске праксе о раскиду уговора због будуће битне повреде уговора свакако јесте аустралијски случај *Roder Zelt- und Hallenkonstruktionen v. Rosedown Park Pty Ltd and Reginald R Eustace*, у коме су инсолвентност купца и касније именоване администратора поступка указивали на будућу битну повреду уговора, односно немогућност извршења.

Наиме, немачка компанија је продала шаторску халу аустралијској фирми која је специјализована за организацију великих догађаја. Купац се сложио да плати цену по уговореном начину плаћања, али је каснио у исплатама и, због финансијских тешкоћа, фирма

⁷⁶ Ј. Вилус, С. Царић, С. Шогоров, Д. Ђурђев, Д. Дивљак, *Међународно привредно право*, Нови Сад, 2008, стр. 214.

⁷⁷ А. Ђирић, Р. Ђуровић, *op. cit.*, стр. 96.

је стављена на управљање администратору. Продавац је тражио да администратор врати робу позивајући се на клаузулу о ретенцији, садржаној у уговору о продаји, којом је превиђено да се власништво не може пренети на купца до потпуне наплате цене. Управник је одбио постојање такве клаузуле и одбио је да врати робу продавцу. Суд је сматрао да ће инсолвентност компаније (која купцу сигурно предстоји) резултирати повредом која је таквог карактера да продавца суштински лишава онога што је могао очекивати од уговора, те је купцу признао право на раскид уговора сходно члану 72 (1) Конвенције.⁷⁸

3.2. Непостојање намере за извршење уговора

Још једна ситуација регулисана Конвенцијом која омогућава уговорним странама да раскину уговор пре доспећа обавезе друге стране постоји када дужник изјави да неће извршити своје обавезе. Наиме, недоследна изјава дужника да неће извршити своју обавезу од суштинског је значаја за повериоца и аутоматски рађа право на раскид уговора. Будући да више нема сагласности воља уговорних страна усмерених на испуњење уговора, те да је дужник недвосмислено указао на свој став поводом даље будућности уговора, процедура раскида уговора је поједностављена у смислу да поверилац није дужан да дужника обавести о раскиду.⁷⁹

У овом случају раскида уговора пре доспећа обавезе друге стране основ за раскид представља изјава дужника о одбијању извршења, и он је по својој природи јачи у односу на ситуацију будуће битне повреде где је основ за раскид пре доспећа претпоставка заснована на општем држању дужника из кога се закључује да он неће извршити своју обавезу у року, што је још један од разлога поједностављене процедуре раскида уговора пре доспећа у случају одбијања извршења. Такође, треба указати на још једну разлику која постоји између две ситуације раскида уговора пре доспећа, а то је да у случају будуће битне повреде уговора, као што и сам назив каже, битна повреда није настала али је евидентно да ће наступити, док је у другом случају дужник својим одбијањем извршења конституисао такву повреду и омогућио повериоцу да раскине уговор. Одбијање дужника да изврши своју обавезу у пракси се ретко изражава изричитом изјавом воље дужника, већ најчешће одређеним захтевима и приговорима усмереним на неиспуњење обавезе (захтев за продужење рока, захтев за снижење цене, приговори ништавости уговора итд). Стога је неопходно бити обазрив приликом тумачења понашања дужника у овим ситуацијама, и сагледати све околности конкретног случаја⁸⁰ како би се недвосмислено могло закључити о вољи дужника за извршењем обавезе. Тумачење се, стога, врши помоћу објективног критеријума, односно стандарда разумног лица. Конвенцијом није прописан рок у коме поверилац може изјавити да раскида уговор.

⁷⁸ Case SG 3076 of 1994, FED No. 275/95, *Roder Zelt- und Hallenkonstruktionen v. Rosedown Park Pty Ltd and Reginald R Eustace*, Australia, (28 April 1995), приступ дана 18.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950428a2.htm>

⁷⁹ Основни циљ обавештавања дужника јесте да му се омогући да пружи довољно обезбеђење да ће извршити своју обавезу. С обзиром на то да постоји изричита изјава дужника да неће извршити своју обавезу, обавештавање о раскиду не може остварити своју сврху, те и изостаје у овој ситуацији.

⁸⁰ Као што су основаност дужникових навода, озбиљност његових изјава, итд.

Иако постоје велике разлике у примени института раскида уговора пре доспећа у погледу будуће битне повреде и одбијања извршења обавезе, због чега се може рећи и да се ради о потпуно различитим правним средствима, важно је истаћи да је њихова правна последица за уговорне стране иста и огледа се у ослобађању од уговорних обавеза, а уколико су неке од њих извршене имају право на повраћај датог са свим користима, уз право на накнаду штете.

Пример из судске праксе који указује на дискрециону оцену судова при утврђивању (не)постојања намере уговорне стране да испуни обавезу, јесте случај *Fabrics case*. Наиме, спор је настао између италијанског продавца и немачког купца поводом уговора чији је предмет био испорука текстила, будући да је продавац испоручио тканине од којих су неке биле различите боје у односу на оне одређене уговором. Продавац је, по рекламацији купца, изјавио да у том тренутку не може испоручити остатак текстила поручене боје, те је купац изјавио да раскида уговор. Суд је заузео став да, ако продавац озбиљно и коначно изјави да неће испоручити другу робу као замену, сматраће се да је реч о битној повреди уговора, док изјава да не може испоручити робу у датом моменту, не конституише исту. Са наведеног, закључујемо да у овом случају купац није имао право да раскине уговор.⁸¹

4. Раскид уговора са узастопним испорукама

Уговори са узастопним обавезама представљају уговоре код којих се испуњење обавезе састоји у понављању дуговане радње у одређеним временским периодима, односно код којих се та радња остварује кроз поједине испоруке које следе једна за другом и чији је рок, по правилу, одређен уговором.⁸²

С обзиром на специфичности овог модалитета уговора о продаји, било је неопходно прилагодити и општа правила о раскиду уговора због постојања битне повреде. Те адаптације огледају се у могућности раскида уговора:

1. у односу на једну испоруку;
2. у односу на будуће испоруке
3. у односу на већ извршене испоруке.

Стога, Конвенција чланом 73 прописује три различита правна средства за раскид уговора са узастопним испорукама, при чему је критеријум њихове поделе ефекат и домашај последица које неизвршење испорука има по сам уговор.⁸³ Уколико су оне таквог карактера да погађају само део уговора на који се односи неизвршење, онда су уговорне стране у могућности да раскину уговор само у том делу, при чему уговор у осталом делу остаје на снази. Таква могућност предвиђена је и у случају када последице имају шире дејство и погађају уговор у односу на будуће испоруке, када је предвиђена могућност раскида уговора у односу на будуће испоруке, уз пуноважност уговора у погледу до тада извршених испорука. Трећа могућност која овлашћује уговорне стране на раскид уговора са узастопним

⁸¹ Case 6 U 119/93, *Fabrics case*, Germany, (10. februar 1994), приступ дана 16.09.218. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/940210g2.html>

⁸² Ј. Перовић, *op. cit*, 2004, стр. 273.

⁸³ *Ibid*, стр. 277.

испорукама јесте када неизвршење проузрокује последице таквог карактера да погађају уговор у целини, у ком случају је прописана могућност раскида уговора у целини, односно и у погледу извршених испорука.

4.1. Раскид уговора у односу на једну испоруку

Чланом 73 (1) Конвенције прописано је *„ако у случају уговора са узастопним испорукама, неизвршење било које обавезе једне стране које се односи на једну испоруку представља битну повреду уговора у вези са том испоруком, друга страна може изјавити да уговор раскида у односу на ту испоруку“*.

Сврха овог правила огледа се у томе да се и у случају да је извршење уговора у једном делу манљиво, уколико је то могуће, уговор у осталом делу одржи на снази и да се омогући уговорним странама да остваре интересе због којих су закључиле уговор (*in favorem contractus*).

У случају када дође до неизвршења једне од сукцесивних испорука које су независне једна од друге, друга уговорна страна може истакнути захтев за испуњење обавезе у односу на ту испоруку, или пак у том делу раскинути уговор. Међутим, да би у таквој ситуацији раскинула уговор, морају бити испуњени одређени услови.

Раскид уговора у односу на једну испоруку могућ је једино уколико се ради о испорукама које су независне једна од друге, те се фактички свака од њих може посматрати као предмет засебног уговора. У том смислу, општа правила о раскиду уговора примењују се за сваку појединачну испоруку засебно.

Основни предуслов за раскид уговора у погледу једне сукцесивне испоруке јесте да уговорна страна њеним неизвршењем *трпи такву штету која је суштински лишава онога што је оправдано очекивала од извршења те обавезе*, тако да у том делу уговора она не може остварити свој интерес.

Дакле, уговорној страни допушта се да раскине уговор у једном његовом делу (под условом да је реч о независној испоруци) у коме више не може да оствари своја очекивања која је имала при закључењу уговора, међутим, она остаје обавезана уговором у преосталом делу, и на његово пуноважно испуњење.

4.2. Раскид уговора у односу на будуће испоруке

Чланом 73 (2) Конвенције прописано је *„Ако због неизвршења било које обавезе једне стране у односу на било коју узастопну испоруку, друга страна основано може закључити да ће доћи до битне повреде уговора у односу на будуће испоруке, та страна може изјавити да уговор раскида за убудуће, под условом да то учини у разумном року.“*

Право уговорних страна на раскид уговора са узастопним испорукама у односу на

будуће испоруке представља специфично правно средство које им омогућава да сачувају као пуноважан део уговора који је извршен, а да у случају будућих испорука које још нису доспеле раскину уговор. Раскидом уговора на овај начин, уговор са узастопним испорукама као уговор са сукцесивним извршењем обавеза губи наведено својство јер више нема недоспелих престајања које треба да буду извршене.

Ради се о ситуацијама када је неизвршење обавезе везано за једну испоруку, али такве природе да ствара основано уверење да обавезе у погледу будућих испорука неће бити извршене. Будући да Конвенција као критеријум за оцену дозвољености раскида користи правни стандард, потребно је у сваком конкретном случају сагледати све околности и то значај који неизвршење конкретне обавезе има за уговорне стране, међусобни однос испорука као и природу предметног уговора. Оно што је битно истаћи јесте да није неопходно да неизвршење једне обавезе испоруке представља битну повреду уговора, дакле, постојање битне повреде уговора не представља основ за раскид у овим ситуацијама јер овде фактички још увек није дошло до повреде. Основ за раскид уговора у погледу будућих испорука јесу повреде уговора које саме по себи нужно не морају да представљају битну повреду уговора, али које заједно дају основ за закључак да ће доћи до битне повреде уговора.⁸⁴

Као пример из богате праксе примене члана 73 (1) и (2) Конвенције свакако треба издвојити *Spanish paprika case*, спор који се водио пред немачким судом између шпанског продавца и немачког купца, поводом уговора који је предвиђао сукцесивне испоруке одређене количине пољопривредних производа. Купац је раскинуо уговор у односу на будуће испоруке будући да продавац није испоштовао одговарајуће стандарде у његовој земљи, будући да је испоручена паприка имала већу концентрацију етил-оксида од допуштене према стандардима Немачке. Суд је заузео став да је продавац начинио битну повреду уговора, те да купац има право да раскине уговор сходно члану 73 Конвенције.⁸⁵

Раскид уговора у односу на будуће испоруке има доста сличности са раскидом уговора пре доспећа, јер и у једном и у другом случају говоримо о будућој повреди уговора. Међутим, основна разлика између ова два института је суштинска и огледа се у томе што у случају раскида уговора у односу на будуће испоруке неизвршење постоји, што није случај са раскидом уговора пре доспећа, али оно није таквог карактера да представља битну повреду, већ је на основу такве повреде извесно да ће битна повреда наступити у односу на будуће испоруке. Са друге стране, код раскида уговора пре доспећа, када говоримо о будућој битној повреди уговора, до неизвршења обавезе још увек није дошло али је извесно да ће оно наступити и имати карактер битне повреде уговора. Такође, Конвенција не предвиђа обавезу обавештавања дужника о намераваном раскиду уговора у односу на будуће испоруке.

У погледу дејству раскида код уговора са узастопним испорукама у односу на будуће испоруке, правила се разликују у односу на ситуације регуларног раскида када он делује ретроактивно. Наиме, по природи ствари раскид производи дејство убудуће (*pro futuro*), што

⁸⁴ *Ibid*, стр. 279.

⁸⁵ Case KfH O 32/95, *Spanish paprika case*, Germany, (21 August 1995), приступ дана 10.09.2018. године, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/950821g2.html>.

значи да се уговорне стране ослобађају уговорних обавеза које још увек нису доспеле, задржавајући право на накнаду штете.

Изјаву о раскиду уговора у односу на будуће испоруке, поверилац је дужан да пружи у разумном року од тренутка када је постао свестан неизвршења уговорне обавезе, док се оцена трајања разумног рока цени у складу са свим околностима конкретног случаја.

4.3. Раскид уговора у односу на већ извршене испоруке

Чланом 73 (3) Конвенције прописано је *„Купац који раскида уговор због било које испоруке може истовремено изјавити да раскида уговор за већ примљене испоруке или за будуће испоруке, уколико се због њихове међузависности ове испоруке не би могле користити за сврху коју су стране имале у виду приликом закључења уговора“*.

Наведено правило о раскиду уговора примењује се у ситуацијама када су предмет уговора испорука робе која су у таквом односу међузависности да чине целину, или пак, служе истој сврси на тај начин да је свака саобразна испорука неопходна за постизање сврхе уговора. Основ за раскид уговора у целини представља, дакле, управо природа предмета уговора, односно однос међузависности између испорука услед којег неизвршење једне испоруке погађа уговор у целини јер суштиснки лишава уговорну страну онога што је оправдано очекивала од уговора, и тиме чини уговор беспредметним за ту уговорну страну. Рецимо, таква ситуација постоји уколико су предмет испоруке специјалне машине намењене за производњу одређене врсте робе, делови машине који треба да буду монтирани од стране купца итд.

Услов за примену овог института јесте да је сврха уговора објективизована, односно да произилази из самог уговора и осталих објективних околности тако да може бити позната обема уговорним странама. У супротном, уколико је само једној уговорној страни позната сврха уговора она не може раскинути уговор и позивати се да услед неизвршења једне испоруке нема више интерес за одржање уговора у животу, из разлога што другој страни није била позната сврха коју је желела постићи уговором као и значај сваке појединачне испоруке. Свакако, постојање права на раскид цени се у сваком конкретном случају узимањем у обзир свих околности конкретног случаја, путем објективног критеријума.

5. Општа правила о раскиду уговора

Након што буду испуњени услови за раскид уговора поверилац има на располагању две могућности: да се определи за правна средства којима ће, с једне стране, сачувати уговор и одржати га на снази, или пак раскинути уговор са друге стране.

Уколико се одлучи да раскине уговор, неопходно је да поштује процедуру коју Конвенција прописује за реализацију раскида уговора, јер у супротном може извршити повреду уговора.

Оно што је најважније истаћи на почетку излагања о општим правилима о раскиду уговора о међународној продаји робе јесте да је Конвенцијом, као и свим униформним правилима, **усвојен систем вансудског раскида уговора**, што значи да уговорне стране нису дужне да своје право на раскид остварују пред судом. Међутим, за разлику од Хашког једнообразног закона, Конвенција је у својим решењима усвојила јединствена правила за реализацију раскида, а што је још битније истаћи јесте да она није прихватила систем раскида уговора по самом праву „*ipso iure*“, већ прописује да је за раскид уговора неопходна **изричита изјава о раскиду уговора** коју је једна страна дужна да саопшти другој у случају постојања намере за раскидом уговора.

5.1. Изјава о раскиду

Правило о неопходности изјаве о раскиду уговора садржано је у члану 26 Конвенције који прописује да „*Изјава о раскиду уговора има десјтво једино ако је о њој обавештена друга страна*“, и оно има јединствену примену на све случајеве раскида уговора предвиђених Конвенцијом.

Изјава о раскиду представља једнострану изјаву воље једне уговорне стране упућену директно другој уговорној страни ради саопштавања да ће се користити својим правом из члана 49 Конвенције.

Ratio захтева за изјавом о раскиду састоји се у томе да дужник буде благовремено упозорен о последици неизвршења његове обавезе која се огледа у дефинитивном престанку уговора. Стога, овај захтев биће испуњен једино онда када дужник буде обавештен на сигуран начин, те када му јасно и недвосмислено буде стављено до знања да ће уговор бити раскинут уколико не изврши своју обавезу.

Како Конвенција не прописује посебну **форму изјаве о раскиду**, сходном применом правила која се односе на форму закључења уговора о продаји, закључује се да се она може дати како у писменој, тако и усменој форми.⁸⁶ Наравно, уговорним странама препоручује се да изјаву о раскиду сачине у писаној форми, због лакшег доказивања која ова форма пружа, али свакако су оне овлашћене и да другој уговорној страни усмено саопште своју намеру о раскиду увек када писмена форма изјаве није обавезна и када другачије није предвиђено уговором или обичајем. Изјава о раскиду може бити предузета као засебна радња или може бити дата заједно са обавештењем о недостатку, уколико је роба несаобразна. Оно што је битно јесте бити обазрив приликом давања изјаве о раскиду, с обзиром на то да се у пракси показало да су судови заузели различите ставове по питању њене пуноважности, а до чега је довела чињеница да се правила о форми изјаве примењују у складу са околностима конкретног случаја.

У том смислу, важно је споменути спор који се водио пред Арбитражним судом

⁸⁶ Christopher M. Jacobs, *Notice of Avoidance under the CISG: A Practical Examination of Substance and Form Considerations, the Validity of Implicit Notice, and the Question of Revocability*, University of Pittsburgh Law Review (Winter 2003), pp. 410. Види: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/jacobs.html#i>.

Међународне трговинске коморе у Паризу, када продавац није испоручио робу у уговореном року. Купац је у писменој форми захтевао од продавца да га обавести о датуму испоруке, прецизирајући да ће у супротном уговор бити раскинут. Будући да продавац није одредио ни накнадни датум испоруке, допис купца оцењен је од стране Арбитражног суда као изјава о раскиду уговора (Одлука Арбитражног суда ICC No 8128/1995).⁸⁷ Међутим, са друге стране, допис практично исте садржине оцењен је без дејства од стране немачког суда (Одлука AG Zweibrucken од 14.10.1992. године)⁸⁸ уз образложење о неопходности посебне изјаве о раскиду, што указује на неуједначеност праксе судова у примени правила о форми изјаве о раскиду уговора, те је неопходно пажљиво примењивати исто у сваком конкретном случају.

Поставља се питање да ли је за реализацију раскида искључиво нужна изјава о раскиду, или је пак довољна конклюдентна радња повериоца на основу које се недовсмислено може закључити о његовој намери да раскине уговор. У погледу одговора на ово питање у теорији су подељена мишљења, међутим, сматра се да изричита изјава о раскиду није нужен услов за његову реализацију с обзиром да поступци уговорне стране на основу којих се основано може закључити да изражавају одређену вољу, *de facto*, представљају његову вољу манифестовану на посебан начин.⁸⁹ Да би се конклюдентна радња повериоца сматрала погодном за реализацију раскида потребно је да се на основу ње може несумњиво закључити да је он одустао од уговора⁹⁰, и да је у том смислу, непотребно да он потврђује своју вољу и у писменој форми.

У спору под називом *Designer clothes* суд је заузео став да за пуноважан раскид уговора није нужна изричита купчева изјава воље.

Наиме, италијански продавац и немачки купац закључили су уговор о продаји дизајниране сезонске женске робе високог квалитета. Међутим, огроман део робе прве испоруке био је лошег кроја и величина је одступала од регуларне скале бројева, што је довело до тога да је роба била неподобна за даљу продају. Стога је купац одмах након прве испоруке истакао приговор несаобразности робе и обавестио продавца да није заинтересован за даље испоруке, притом тражећи повраћај дела цене коју је већ платио. Суд је заузео став да је продавац извршио битну повреду уговора и да је купац имао право да раскине уговор. Уговором је била одређена испорука робе квалитета бољег од уобичајеног, тачније високог квалитета, те продавац не може да се ослободи одговорности истичући да му није била позната нарочита сврха робе која је предмет уговора. Такође, став суда у погледу продавчевог приговора да купац није изричито изјавио да жели да раскине уговор, јесте да Конвенција такву изричиту изјаву не захтева и да је важно да је купац јасно индицирао да убудуће не жели бити везан уговором. Он је то учинио слањем факса којим је продавца обавестио да се роба налази њему на располагању и да одмах жели реализовати повраћај

⁸⁷ Case ICC No 8128/1995, *Chemical fertilizer case*, Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce, 1995, приступ дана 15.09.2018. године, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/958128i1.html>.

⁸⁸ Case 1 C 216/92, *Shoes case*, Germany, (14 October 1992), присуп дана 15.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/921014g1.html>.

⁸⁹ Ј. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 304.

⁹⁰ Такве радње јесу нпр. враћање несаобразне робе и одбијање плаћања цене.

онога што је већ дао на основу уговора, као и да другу испоруку неће прихватити.⁹¹

Питање **ризика преноса изјаве** веома је важно јер од тог тренутка изјава о раскиду производи правна дејства, а што је од утицаја за израчунавање камате и накнаде штете.⁹² Тумачењем одредбе члана 26. може се закључити да Конвенција прихвата теорију пријема, те да сходно томе, изјава о раскиду производи дејство онда када буде саопштена другој уговорној страни. Међутим, када говоримо о ризику преноса изјаве, према већинском ставу доктрине примењује се одредба члана 27. Конвенције⁹³, те ће се за доцњу или грешку у преносу изјаве сматрати одговорном сматрати страна која је учинила повреду уговора. Оно што је битно приликом оцене пуноважности изјаве о раскиду јесте сагледати да ли је поверилац отпослао изјаву на такав начин да се са извесношћу може закључити да ће бити примљена од стране дужника.⁹⁴ У том смислу, уколико поверилац саопшти дужнику изјаву о раскиду путем телефона, уз потврду телеграмом или телефаксом, сматраће се да је дужника на несумњив начин обавестио о својој намери да жели да раскине уговор и да је он такву изјаву примио к знању.

5.2. Рок за давање изјаве о раскиду

Конвенцијом није прописан рок за давање изјаве о раскиду. Међутим, с обзиром на то да је у решењима Конвенције прихваћен стандард разумног рока, може се закључити да је **поверилац овлашћен да раскине уговор у разумном року**, с тим што је неопходно утврдити од када исти креће да тече. У том смислу, у погледу тренутка од кога се има рачунати разумни рок, Конвенција прави разлику имајући у виду *врсту повреде*⁹⁵, и то тако што прописује посебна правила ако се ради о основним обавезама уговорних страна (испоруци робе, односно плаћању цене), док за друге повреде предвиђа другачија правила.

Тако, уколико **продавац није извршио испоруку** Конвенција не прописује посебан рок за истицање захтева за раскид уговора, и стога, купац може изјавити да раскида уговор све док његово право не застари, с тим што постоји ризик да до тада изгуби право да захтева накнаду штете. С обзиром на наведено, уколико жели да отклони неизвесност око тога да ли је купац спреман да прими његово изршење, продавац може да у складу са чланом 48 (2) и (3) БК обавести купца о својој намери да испоручи робу и одреди рок за то. На тај начин извршиће притисак на купца да прихвати испоруку у року који је продавац одредио, уколико купац претходно не одбије изршење и изјави да раскида уговор.

Такође, уколико **купац није платио цену**, продавац у коришћењу свог права на раскид није омеђен роком у коме може дати изјаву о раскиду, те не постоји ризик од губитка права

⁹¹ Case number 16 U 77/01, *Designer clothes case*, Germany, (14. oktobar 2002), приступ дана 16.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/021004g1.html>

⁹² J. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 304.

⁹³ Члан 27 Конвенције прописује „*Изузев ако је изричито другачије предвиђено у овом делу Конвенције, кад је једна страна неко обавештење, захтев или друго саопштење дала или учинила у складу са овај делом и на начин који се сматра одговарајућим у датим околностима, задоцњење или грешка у преносу саопштења или чињеница да саопштење није стигло не лишава ту страну права да се на да саопштење позива.*“

⁹⁴ J. Перовић, *op. cit.*, 2004, стр. 306.

⁹⁵ С. Фишер Шобот, *Право међународне продаје*, Нови Сад, 2104, стр.179.

на раскид осим у случају застарелости.

У случају да је продавац извршио какву другу повреду уговора осим неиспоруке, односно у случају да је **продавац испоручио робу**, Конвенција предвиђа одређене рокове у оквиру којих купац може да раскине уговор и то:

- ако се ради о задоцнелој испоруци - у *разумном року од тренутка када је сазнао да је испорука извршена*⁹⁶;

- ако се ради о каквој другој повреди осим задоцнеле испоруке - у *разумном року од тренутка када је сазнао или морао сазнати за повреду; по истеку сваког додатног рока који је купац одредио за извршење обавезе од стране продавца у складу са чланом 47 (1) Конвенције, или пошто је продавац изјавио да ни у накнадно остављеном року неће извршити своју обавезу; по истеку сваког додатног рока који је продавац одредио у складу са чланом 48 (2) Конвенције или пошто је купац изјавио да неће прихватити извршење.*⁹⁷

Конвенција такође прописује рокове у којима продавац може да раскине уговор онда када купац изврши повреду своје уговорне обавезе, а која се не огледа у повреди обавезе плаћања цене. Дакле, у случају да је **купац платио цену** али је извршио повреду неке друге своје обавезе, продавац може раскинути уговор и то

- у погледу задоцнелог извршења од стране купца - *пре него што је сазнао за извршење, или*
- у погледу било које друге повреде, осим задоцнелог извршења - у *разумном року пошто је продавац сазнао или морао сазнати за повреду, или по истеку додатног рока који је одредио продавац за извршење обавезе или пошто је купац изјавио да неће извршити своје обавезе у овом додатном року*“.

У случају да уговорне стране у напред наведеним роковима не изјаве да раскидају уговор, губе право да се користе овим правним средством.

⁹⁶ У спору *Christmas tree case*, који се водио између француског купца и данског продавца поводом продаје божићних јелки, суд је заузео став да је француски купац изгубио право да раскине уговор, позивајући се на битну повреду уговора, јер то није учинио у прописаном року. Наиме, документација уговора је обухватала купчеву поруку послату факсом, којом је спецификован проценат дрвећа прве и друге класе, уз опис квалитета, висине и цену истог, обавештење од 2. децембра након извршене испоруке у коме је приговорио да висина дрвећа није у складу са спецификацијом која је предвиђена уговором и да је цена транспорта била превисока, обавештење од 5. децембра са предлогом да за достављено дрвеће плати нижу цену од уговорене, и обавештење од 10. децембра у коме је изјавио да раскида уговор по основу несаобразности робе. Продавац је одбио сва обавештења купца, захтевајући да се исплати уговором одређена цена. Купац је подигао тужбу против продавца. Суд је сматрао да је порука добијена факсом, којом је извршена спецификација квалитета и квантита дрвећа, одлучујући документ уговора, с обзиром да продавац није уложио приговор на исту. Суд је, такође, заузео став да је испорука била несаобразна. Суд је констатовао да је, у овим околностима, почињена битна повреда уговора од стране продавца, међутим, навео је и да, с обзиром да у својим обавештењима послатим продавцу пре поруке послате факсом 10. децембра, купац није јасно изјавио да раскида уговор, исти је, према члану 49(2) Бечке конвенције, заправо изгубио право да раскине уговор. Овакав став суд је заузео имајући у виду да обавештење о раскиду није било дато у разумном року после откривања недостатака или пошто их је купац могао открити. Суд је разматрао укупну вредност уговора и материјални губитак који су уговорне стране претрпеле и купцу доделио употребу правног средства снижења цене, као адекватније средство. Види: Case B-29-1998, *Christmas tree case*, Denmark, (10 November 1999), приступ дана 29.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991110d1.html>.

⁹⁷ Члан 49 (2) (б) БК.

На то указује и спор *Clothes case*, вођен пред немачким судом у коме је заузет став да купац нема право на раскид уговора, јер испорука дан касније од уговореног рока не представља битну повреду уговора јер он, према околностима случаја, није битан елемент уговора. Такође, у истом спору суд је заузео становиште да је купац свакако изгубио право на раскид јер уговор није раскинуо у разумном року од сазнања за повреду.

Наиме, немачки купац и италијански продавац закључили су уговор који је за предмет имао продају летње гардеробе, у складу са којим је продавац био обавезан да превознику испоручи робу у одређеном року (фебруар - март - 10. април). Како продавац приликом испоруке робе није извршио испоруку у складу са уговореним роком, по његовом позиву да плати цену, купац је то одбио истичући као разлог доцњу у испоруци. Продавац је, стога, поднео тужбу против купца захтевајући исплату цене увећену за припадајућу камату. Суд је заузео став да један дан доцње у испоруци није конституисао битну повреду уговора јер се уговорне стране нису договориле о тачном датуму извршења. Осим тога, купац је изгубио право да раскине уговор према члану 49 (2) (а) Бечке конвенције, с обзиром да то није урадио у одређеном разумном року од сазнања да је испорука учињена.⁹⁸

5.3. Правна дејства раскида уговора

Основно правило је да се раскидом уговора обе стране ослобађају својих уговорних обавеза⁹⁹, изузев евентуалне обавезе надокнаде штете. Конвенција прописује да раскид, поред обавезе накнаде штете, не утиче и на уговорне одредбе које уређују решавање спорова или било које друге одредбе којима се утврђују права и обавезе страна после раскида.¹⁰⁰

„Страна која је извршила уговор у целини или делимично може захтевати од друге стране повраћај онога што је дала на име извршења уговора. Уколико су обе стране извршиле одређена давања на основу уговора, правило је да оне морају истовремено вратити оно што су примиле, уз могућност да се уговором предвиди другачије.“¹⁰¹

Наведено правило доследно је спроведено у спору *Foliopack AG v. Daniplast S.p.A.* који се водио пред италијанским судом. Наиме, купац из Швајцарске закључио је уговор са продавцем из Италије који је за предмет имао испоруку пластичних руксака, новчаника и торби који су требали да буду испоручени у року од 10-15 дана. Тек након два месеца када је купац обновио наруџбину, продавац је одредио цену и обавезао се да ће робу која је предмет испоруке испоручити у целости у току наредне недеље, а купац је исплатио цену. С обзиром да ни након два месеца од тада продавац није испоручио робу, купац је изјавио да раскида уговор и захтевао повраћај исплаћене цене. Продавац је истакао да је превозиоцу предао део наручене робе након купчеве изјаве о раскиду, при чему је купац одбио да прихвати такву испоруку, те је и поднео тужбу за раскид уговора. Суд је заузео став да је

⁹⁸ Case 12 O 2541/95, *Clothes case*, Germany, (27. mart 1996), приступ дана 16.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960327g1.html>

⁹⁹ A. Lorenz (1995), *Fundamental Breach under the CISG*, Pace Essay Competition. Види: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/lorenz.html>.

¹⁰⁰ Члан 81 (1) Конвенције.

¹⁰¹ Члан 81 (2) Конвенције.

уговор закључен онда када је продавац прецизизао цену робе, и да је продавац начинио битну повреду уговора тиме што је задоцнио са испоруком, узевши у обзир и чињеницу да је након два месеца извршио само делимичну испоруку, те је признао право купца на раскид у складу са чланом 49 (1) (а) Конвенције, уз право на поврћај исплаћене купопродајне цене.¹⁰²

Враћање примљеног на име извршења уговора је основна претпоставка за раскид уговора. Правило о реституцији након раскида уговора важи и за уговорну страну која раскида уговор, и за уговорну страну која је починила повреду.¹⁰³ Уговорне стране примљено морају вратити у **суштински истом стању**¹⁰⁴, у супротном нису испуњени услови за раскид уговора.

Међутим, постоје случајеви када враћање примљеног на име извршења уговора, није могуће (нпр. када се роба не може вратити у суштински истом стању у коме је примљена), а како је најчешће ова обавеза на страни купца, Конвенција од општег правила прописује изузетке када на страни купца не постоји обавеза враћања ствари и то:

- када није крив што роба не може да се врати у суштински истом стању,
- када је роба у потпуности или делимично пропала или је пак, оштећена услед прегледа,
- када је роба (или њен део) продата у редовном току пословања или је купац потрошио или прерадио у току њене нормалне употребе пре него што је открио или морао открити да роба има недостатак саобразности.¹⁰⁵

Трошкове враћања и све трошкове које је у вези са тим сносила оштећена страна, дужна је да надокнади уговорна страна која је скривила раскид уговора. Уговорне стране дужне су да врате не само оно што су примиле на име извршења уговора већ и све користи које су имале од примљеног. За продавца су то камате, а за купца све користи које је имао од робе или њеног дела.

Конвенција уређује обавезу продавца да исплати камату почев од дана када му је цена исплаћена¹⁰⁶, међутим, она не уређује висину каматне стопе по којој је продавац дужан да плати. Сматра се да би било оправдано претпоставити да се камата обрачунава према месту седишта продавца, с обзиром на вероватноћу да је средства користио у том месту.

У том смислу, важно је споменути пресуду Привредног апелационог суда у Београду бр. Пж 10784/2010 од 06.07.2011. године у спору који се водио између босанског купца и српског продавца.

Наиме, по основу закљученог уговора о продаји тужени се обавезао да тужиоцу испоручи аутоматску машину за израду факс, адинг и термо ролни, модел "1+1" у року од 30

¹⁰² Case 77/89, *Foliopack AG v. Daniplast S.p.a*, Italy, (24. November 1989), приступ дана 13.09.2018. године, <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=1&do=case&id=62&step=FullText>

¹⁰³ A. Babiak (1992), *Defining "Fundamental Breach" under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, 6 Temple Int'l & Comp. L.J, pp. 135.

¹⁰⁴ Обавеза враћања примљеног не значи, рецимо, да роба мора бити идентична оној коју је купац добио од продавца, већ је довољно да она нема карактеристике на основу којих продавац може да одбије њен пријем.

¹⁰⁵ J. Вилус, С. Царић, С. Шогоров, Д. Ђурђевић, Д. Дивљак *op. cit.*, стр. 218.

¹⁰⁶ Члан 84 (1) Конвенције.

дана по цени од 7.000,00 евра, са роком испоруке почев од 27.06.2008. године. Тужилац је туженом уплатио уговорену цену у два наврата, тако да је закључно са 19.08.2008. године цену за предметну машину измирио у целости. Како је тужени каснио са испоруком предметне машине, тужилац га је дописом од 08.10.2008. године позвао да у што краћем року испоручи машину, или да му у противном врати цену, обзиром да је тужени каснио са испоруком машине три месеца. Будући да тужени ни по том позиву није поступио, а исто тако није вратио примљени новац, тужилац је тужбом тражио враћање износа који је уплатио на име цене за машину која је требала да буде предмет уговора о продаји, и то са затезном каматом прописаном Законом о висини стопе затезне камате почев од 08.10.2008. године, као дана када је позвао тужиоца или да му испоручи машину ли да му врати новац. Привредни апелациони суд, одлучујући по жалби тужиоца, заузео је став да је у конкретном случају тужени, као продавац, обавезан на враћање цене коју је примио у целости, те да је према члану 84 (1) Конвенције дужан платити камату почев од дана када му је цена исплаћена. Такође, навео је да је погрешан закључак првостепеног суда да тужиоцу припада затезна камата обрачуната почев од 25.03.2010. године, као дана када је тужени примио тужбу, у којој је тужилац исказао несумњиву вољу за раскидом уговора. У том смислу је преиначио првостепену пресуду, и крећући се у границама тужбеног захтева, тужиоцу досудио затезну камату по стопи прописаној Законом о висини стопе затезне камате почев од 08.10.2008. године.¹⁰⁷

Обавезу плаћања камате на име користи по основу примљене цене, продавац има увек, и његова обавеза је готово аутоматска, јер се лако може утврдити корист коју је имао од примљене цене. Међутим, на страни купца је то тешко утврдити. Стога, обавезу враћања користи на име примљене робе, купац има само ако је дужан да робу или један њен део врати или ако му је немогуће да робу врати у суштински истом стању у коме ју је примио, али је и поред тога изјавио да раскида уговор или да жели да му продавац изврши замену робе.¹⁰⁸

5.4. Однос права на раскид и права на накнаду штете

У случају раскида уговора, било да је реч о раскиду по основу иницијалне или накнадно конституисане битне повреде, уговорне стране задржавају право да потражују накнаду штете због претрпљене повреде.

Наиме, опште правило Конвенције о алтернативности приликом избора правног средства у случају повреде уговора не примењује се у погледу захтева за накнаду штете, будући да Конвенција прописује да "*Купцу није ускраћено право да захтева накнаду штете иако се послужио другим средством*",¹⁰⁹ те купац може кумулирати свој претходно истакнути захтев за раскид уговора, истицањем и захтева за накнаду штете.

Пример из судске праксе који илуструје наведено правило јесте спор *FCF S.A. v. Adriafile Commerciale S.r.l.t.*, у коме је суд Швајцарске стао на становиште да је доцња у

¹⁰⁷ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10784/2010 од 6.7.2011. године. Види: https://iicl.law.pace.edu/sites/default/files/case-text/excerpt_from_the_original_text_-_july_2011.pdf.

¹⁰⁸ Члан 84 (2) БК.

¹⁰⁹ Чл. 45 (2) БК.

испоруци конституисала битну повреду уговора и да је купац основано раскинуо уговор, те да му припада накнада на име претрпљене штете. У овом предмету италијански продавац и швајцарски купац су закључили уговор о продаји египатског памука, при чему је договорено да исти буде испоручен до 5-ог јуна, у четири испоруке од по пет тона. После месец дана уговорне стране су потписале други уговор који се односио на продају других двадесет тона памука. Услед доцње у извршењу, купац се обратио продавцу захтевајући од њега извршење обавезе, међутим због продавчеве ћутње купац је био приморан да приступи куповини ради покрића по цени већој од уговорене. Стога је купац поднео тужбу за надокнаду штете. Првостпени суд је заузео став да је продавац одговоран за неизвршење и наредио му исплату надокнаде трошкова које је купац имао. Виши суд, одлучујући по жалби продавца, заузео је став да је због неизвршења од стране продавца купац валидно раскинуо уговор, те да истом припада накнада штете. Суд је одредио износ накнаде штете једнак разлици између уговорене цене и цене која је реализована куповином ради покрића. Врховни суд је потврдио наведену одлуку.¹¹⁰

¹¹⁰ Case 4C.105/2000, *FCF S.A. v. Adriafil Commerciale S.r.l.*, Switzerland, (15 September 2000), приступ дана 17.09.2018. године. Види: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/000915s2.html>.

Закључак

Уговор о међународној продаји робе несумњиво представља основни и најзначајнији трговачки посао у оквирима међународне размене роба и услуга, будући да се њиме врши промет имовинских добара између субјеката са седиштем у различитим државама. Као основни правни инструмент за одвијање како домаће, тако и међународне робне размене, уговор о продаји има истовремено функцију да уклони све препреке у реализацији трговинске размене, и да олакша и омогући њено развијање.

Због значаја који овај уговор има по светску привреду, од круцијалног значаја било је подробно уредити све његове аспекте, почев од регулисања појма и предмета уговора, права и обавеза уговорних страна, преко процедуре његовог закључења и престанка важења. Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе из 1980 године је управо документ који својим компромисним решењима тежи да обезбеди једнообразност у реализацији овог уговора приликом остваривања права и извршавања обавеза уговорних страна, али и онда када извршење, односно саобразно извршење изостане када и говоримо о одговорности уговорних страна.

Учесници у облигационом односу дужни су да изврше своје обавезе и одговорни су за њихово испуњење. Свако понашање супротно уговореним условима је санкционисано, а тежина санкције зависиће од врсте повреде, при чему се раскид јавља као санкција *ultima ratio*.

Конвенција својим решењима у погледу раскида уговора о међународној продаји робе настоји да заштити обе уговорне стране од евентуалних злоупотреба и шпекулација, притом настојећи да и једна и друга страна имају равноправни положај у случају повреде уговора, без фаворизације.

Такође, њена решења су у духу принципа *in favorem contractus*, што се може закључити из чињеница да се раскид уговора прописује као крајње правно средство предвиђено за најтеже повреде уговора, строге процедуре реализације раскида и преклузивног карактера прописаних рокова за раскид.

У том смислу, свакако је неопходно као једно од најбитнијих и иновативнијих решења Конвенције издвојити поделу повреда уговора на *битне* и *небитне*, и пре свега правило да само ***битна повреда уговора може представљати основ за његов раскид***. Тумачењем одредаба Конвенције повреда сваке обавезе, било да је реч о основној или пак споредној обавези уговорних страна, може довести до раскида уговора уколико суштински лишава другу уговорну страну онога што је оправдано очекивала од уговора. За квалификацију повреде као битне Конвенција захтева кумулативно испуњење два критеријума: *постојање штете* која је таквог карактера да уговорна страна више нема интереса да одржи уговор на снази, а која се цени превасходно према значају који је повређена обавеза имала за уговорну страну, и *непредвиђање последица причињене штете* на страни уговорне стране која чини повреду и разумног лица истих својстава у истим околностима. Треба истаћи и да је одредбама Конвенције придат посебан значај основним обавезама уговорних страна, испоруци робе односно плаћању цене, јер у случају њихове повреде прописује посебна

правила за раскид која предвиђају могућност раскида уговора и онда када повреда уговора није конституисана као битна *ab initio*.

Такође, за разлику од претходних решења, Конвенција изричито прописује да је за реализацију раскида уговора, односно наступање правних дејстава раскида неопходно да страна која намерава да раскине уговор то и саопшти другој уговорној страни. Дакле, Конвенција *не дозвољава аутоматски раскид уговора јер као предуслов његове реализације предвиђа изјаву о раскиду*.

Са друге стране, анализом судске праксе приликом примене Конвенције може се закључити да је купац претежно у uloзи тужиоца који захтева раскид уговора, те да се он лакше одлучује за раскид него продавац који ће, и у случају испуњености услова за раскид, тежити да га одржи на снази. Такође, сагледавањем богате праксе судова и арбитража у примени одредаба Конвенције могу се уочити и одређена доза неуједначености одлука органа држава чланица у погледу утврђивања испуњености услова за раскид, како материјалне тако и процесне природе, као и случајеви различитог пресуђења на основу истих чињеничних стања.

Наведено несумњиво произилази из чињенице да се Конвенција неретко служи правним стандардима и неодређеним појмовима, препуштајући тако судовима и арбитражама да у сваком конкретном случају, узевши све околности, цене оправданост раскида уговора. Стога је оправдано закључити да је разлог појаве неуједначености поједних одлука у примени одредаба Конвенције управо арбитражност која је настала услед правних стандарда садржаним у одредбама Конвенције, и слободи судија и арбитра у тумачењу њених одредби.

Међутим, иако се појединим одлукама органа држава чланица донетим уз примену одредби Конвенције може упутити критика, неспорно је да су њена правила доследно спроведена у огромном броју спорова између странака држава потписница, што уз чињеницу да је иста ратификована од стране 116 земаља, чини Конвенцију несумњиво најзначајнијим и најшире прихваћеним униформним законом који регулише трансакције у области међународне продаје.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Babiak Andrew, *Defining "Fundamental Breach" under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, 1992, 6 Temple Int'l & Comp. L.J;
2. Вилус Јелена, *Шта југословенски извозник и увозник мора да зна у вези са Бечком конвенцијом*, Београд, 1985, Југославија публик,
3. Вилус Јелена, Царић Славко, Шогоров Стефан, Ђурђевић Душанка, Дивљак Драго, *Међународно привредно право*, Нови Сад, 2008, Правни факултет у Новом Саду;
4. Vilus Jelena, *Provisions Common to the Obligations of the Seller and the Buyer, International Sale of Goods: Dubrovnik Lectures*, 1986, Oceana;
5. Вукадиновић Радован, *Међународно пословно право: посебни део*, Крагујевац, 2009, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу;
6. Драшкић Младен, Станивуковић Маја, *Уговорно право међународне трговине*, Београд, 2005, Правни факултет Универзитета у Београду;
7. Jacobs M. Christopher, *Notice of Avoidance under the CISG: A Practical Examination of Substance and Form Considerations, the Validity of Implicit Notice, and the Question of Revocability*, (Winter 2003), University of Pittsburgh Law Review;
8. Koch Robert, *The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*, 1997, Thesis McGill;
9. Lorenz Alessandro, *Fundamental Breach under the CISG*, 1995, Pace Essay Competition;
10. Перовић С. Јелена, *Битна повреда уговора, међународна продаја робе*, Београд, 2004, Службени лист СЦГ;
11. Перовић Јелена, *Међународно привредно право*, Београд, 2017, Економски факултет Универзитета у Београду;
12. Спајић Анета, *Остваривање униформности у примјени права међународне продаје робена примјеру битне повреде уговора према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе*, Докторски рад, Подгорица, 2009, Правни факултет Универзитета Црне Горе;
13. Ferrari Franco, *Fundamental Breach of Contract Under the UN Sales Convention: 25 Years of Article 25 CISG*, 2005/2006, Journal of Law and Commerce Journal of Law and Commerce;
14. Фишер Шобот Сандра, *Право међународне продаје*, Нови Сад, 2014, Правни факултет Универзитета у Новом Саду;
15. Ђирић Александар, Цветковић Предраг, *Међународно трговинско право, стручни есеји*, Ниш, 2001, Правни факултет Универзитета у Нишу;
16. Ђирић Александар, Ђуровић Радомир, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2005, Правни факултет Универзитета у Нишу;
17. Ђирић Александар, *Међународно трговинско право-посебни део*, Ниш, 2018, Правни факултет Универзитета у Нишу.

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

Коришћени правни извори:

Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори*, бр. 10-1/84.

Остали извори:

<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-49.html>

https://hr.wikipedia.org/wiki/Be%C4%8Dka_konvencija_o_pravu_me%C4%91unarodnih_ugovora

Случајеви у судској пракси UNCITRAL-а :

- Case 77/89, *Foliopack AG v. Daniplast S.p.a*, Italy, (24. November 1989), приступ дана 13.09.2018. год, <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=1&do=case&id=62&step=FullText>
- *Machinery case*, Italy, (13. decembar 2001), приступ дана 28.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/011213i3.html>
- Case 6252, *Furniture case*, Switzerland, (27. April 1992), приступ дана 27.08.2018. године, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/920427s1.html>.
- Case SG 3076 of 1994, FED No. 275/95, *Roder Zelt- und Hallenkonstruktionen v. Rosedown Park Pty Ltd and Reginald R Eustace*, Australia, (28 April 1995), приступ дана 18.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950428a2.htm>
- Case 6 U 119/93, *Fabrics case*, Germany, (10. februar 1994), приступ дана 16.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/940210g2.html>
- Case ICC No 8128/1995, *Chemical fertilizer case*, Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce, 1995, приступ дана 15.09.2018. године, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/958128i1.html>.
- Case 1 C 216/92, *Shoes case*, Germany, (14 October 1992), присуп дана 15.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/921014g1.html>.
- Case number 16 U 77/01, *Designer clothes case*, Germany, (14. oktobar 2002), приступ дана 16.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/021004g1.html>
- Case B-29-1998, *Christmas tree case*, Denmark, (10 November 1999), приступ дана

- 29.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991110d1.html>.
- Case 12 O 2541/95, *Clothes case*, Germany, (27. mart 1996), приступ дана 16.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960327g1.html>
 - Case KfH O 32/95, *Spanish paprika case*, Germany, (21 August 1995), приступ дана 10.09.2018. године, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/950821g2.html>.
 - Case 5 U 164/90, *Shoes case*, Germany, (17 September 1991), приступ дана 15.09.2018. године <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910917g1.html>.
 - Case VIII ZR 51/95, *Cobalt sulphate case*, Germany, (3. april 1996), приступ дана 03.09.2019. године, <https://cisgw3.law.pace.edu/cases/960403g1.html>.
 - Case 5 C 73/89, *Fashion textiles case*, Germany, (24. April 1990), приступ дана 13.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/900424g1.html#cx>
 - Case 3/11 O 3/91, *Shoe case*, Germany, (16. September 1991) приступ дана 12.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910916g1.html>.
 - Arbitral Award Number 9978, the ICC Court of Arbitration (mart, 1999), приступ дана 28.08.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/999978i1.html>.
 - Case 10 O 5423/01, *Shoes case*, Germany, (20. February 2002) приступ дана 13.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020220g1.html#cx>.
 - Case 54 O 644/94, *Sport Clothing Case*, Germany, (5. april 1995), приступ дана 10.09.2018. године, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950405g1.htm>,
 - Case 4C.105/2000, *FCF S.A. v. Adriaafil Commerciale S.r.l.t.*, Switzerland, (15 September 2000), приступ дана 17.09.2018. године. Види: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/000915s2.html>.
 - Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10784/2010 од 6.7.2011. године. Види: https://iicl.law.pace.edu/sites/default/files/case-text/excerpt_from_the_original_text_-_july_2011.pdf

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Савремени пословни односи између припадника различитих земаља превасходно се одвијају путем уговора о продаји робе, који се јавља као најзначајнији инструмент за регулисање међународних односа без кога се они не би могли развијати. Са наведеног, од круцијалног значаја било је подробно регулисање института његовог раскида и пружање заштите уговорним странама, а како би оне и биле заинтересоване да ступе на тржиште међународне продаје. Стога, предмет изучавања рада јесте проучавање института раскида уговора са аспекта Конвенције о уговорима о међународној продаји робе (Бечка конвенција), која представља најважнији извор права у области међународне купопродаје. Рад се састоји из два дела. У првом делу рада настојало се да се читаоци упознају са основним појмовима неопходним за разумевање института раскида уговора. У том смислу, најпре се указује на значај који уговор о међународној продаји има у савременим међународним економским односима, а потом и на решења Конвенције у погледу одређивања појма и основних карактеристика овог уговора. У првом делу рада изучава се *институт битне повреде уговора* који представља основни предуслов за раскид уговора, и појам неопходан за разумевање института раскида уговора регулисаног са аспекта БК. Предмет другог и централног дела рада јесте анализа одредаба Конвенције које регулишу *право уговорних страна*, и купца и продавца, *на раскид уговора*, институте *раскида уговора пре доспећа обавезе друге стране* и *раскида код уговора са узастопним испорукама*, као и одредби које прописују *заједничка правила о раскиду уговора која важе за обе уговорне стране*, под којим се подразумевају и правила регуларне процедуре и правила раскида уговора пре доспећа и уговора са узастопним испорукама. Такође, у раду је наведено десетак случајева из богате праксе UNCITRAL-а у области раскида уговора, а у циљу сагледавања ефикасности решења Конвенције у пракси и једнообразности њихове примене.

Кључне речи: Уговор о међународној продаји робе, Бечка конвенција (БК), битна повреда уговора, раскид уговора, изјава о раскиду.

THE AVOIDANCE OF CONTRACT OF INTERNATIONAL SALE OF GOODS IN THE REGIME OF VIENNA CONVENTION

ABSTRACT

Contemporary business relations between members of different countries are mainly being unfolded as a result of the international sale contract utilization, as the contract is the most important instrument for a regulation of international relations, without which they couldn't develop. Considering the above, it was of crucial importance to thoroughly regulate the matter of his termination and provide the contracting parties the legal protection so they wouldn't hesitate to take part in the international sales market. Therefore, the main topic of this paper will cover the issue of contract avoidance from the aspect of the Convention on the Contracts for the International Sale of Goods (Vienna Convention), which represents the most important legal source when it comes to international trade. This paper is divided into two parts. In the first part, the intention is to introduce the basic terminology to the readers, which is of the utmost importance of further understanding the institute of contract avoidance. Thus, firstly we'll indicate the importance that Contract for International sale of goods has in contemporary international economic relations, as well as the Conventions mechanism for determining the concept and the basic principles of this

contract. Additionally, this part will cover the matter of the substantial breach of contract which essentially represents an important condition for contract avoidance. The subject matter of the second and at the same time the central part of this paper will be the analysis of the Conventions articles regulating the right of contracting parties, both sellers and buyers, to contract avoidance, the institute of contract avoidance in case of the anticipatory breach and instalment contracts and the provisions covering the contract avoidance common to buyer and seller, including the rules of regular procedure and rules of avoidance in case of anticipatory breach and instalment contracts. Additionally, the paper presents several cases from the rich history of UNCITRAL's work when it comes to contract avoidance, with the aim of understanding the efficiency of Conventions practical solutions and their uniform application.

Key words: Contract for the international sale of goods, CISG, fundamental breach, avoidance of a contract, the statement of an avoidance.

БИОГРАФИЈА

Ана Петровић је рођена у Прокупљу 27.04.1992. године, где је завршила ОШ „Никодије Стојановић - Татко“ и прокупачку гимназију. Правни факултет у Нишу уписала је 2011. године, а дипломирала марта 2016. године са просечном оценом 9.48. Школске 2016/2017. године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, општи смер, ужа трговинскоправна научна област. Од априла 2016. године до августа 2018. године радила је у својству адвокатског приправника у адвокатској канцеларији Бранкице Орловић, адвоката из Ниша. Течно говори енглески језик и има основно знање руског језика.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада:

Ана Петровић

Наслов мастер рада:

Раскид уговора о међународној продаји робе у режиму Бечке конвенције

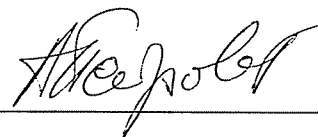
Ментор:

Проф. др Предраг Цветковић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у *pdf* формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 08.10.2018. године

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Раскид уговора о међународној продаји робе у режиму Бечке конвенције“ пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивала на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредила ауторска права, нити злоупотребила интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Ана Петровић

У Нишу, 08.10.2018. године

Потпис аутора

